

TÁJHÁZSZÖVETSÉG
Összetartás a magyar tájházakért

Tájházi Hírlevél

A Magyarországi Tájházak Szövetségének
tájékoztatója

2022. I.
Noszvaj, 2022

XX. 1. szám

2022

Szerkesztő:

**Dr. Bereczki Ibolya, Hegedűsné Majnár Márta,
Kapitány Orsolya**

Technikai szerkesztő: **Matuczka Ferenc**

Felelős kiadó:

Dr. Bereczki Ibolya

Alapító szerkesztő:

Szablyár Péter

HU ISSN 1785-4873

Kiadja a Magyarországi Tájházak Szövetsége
(3325 Noszvaj, Gárdonyi Géza út 17.)

**A kiadvány az Emberi Erőforrások Minisztériuma,
a Nemzeti Kulturális Alap és a Nemzeti Együttműködési Alap
támogatásával valósult meg.**

Szerkesztőség:

3325 Noszvaj, Gárdonyi Géza út 17.

E-mail: tajhazszovetseg2002@gmail.com

Sokszorosítás:

Észak-magyarországi Gyógyturisztikai Egyesület

Címlapon:

A felújított kiskörösi Szlovák Tájház

(Fotó: Filus Erika)

Beszámoló a Tájházsövetség 2021. évi szakmai munkájáról

Szervezetünk működése 2021-ben is az Alapszabályban foglaltak szerint, előre meghatározott munkaterv szerint történt. Az egyesületi szervezeti formához kötődő alkalmaink a következő események voltak:

Elnökségi ülést négy alkalommal tartottunk:

- 2021. február 25-én a Microsoft Teams felületén,
- 2021. május 19-én a Microsoft Teams felületén,
- 2021. szeptember 17-én Szentendrén,
- 2021. november 18-án Ecseren.

Az elnökség minden megtartott ülése határozatképes volt.

Közgyűlésünkre 2021. május 27-én, a járványhelyzet miatt rendhagyó módon online formában került sor a ZOOM felületén. Ekkor adtuk át virtuálisan a szervezetünk által alapított, *Az év tájházvezetője* díjat az ország keleti határszélén, Biharkeresztesen lévő Csicsóka Tájházat létrehozó és a hagyománytisztelet szellemében működtető Marosán család számára.

Formális alkalmainkon túl nagy hangsúlyt helyeztünk a szakmai továbbképzési programok megvalósítására is. 2021-ben az alábbi régiókban rendeztünk találkozót a helyi partnerek bevonásával, segítségével:

- Kelet-magyarországi Regionális Találkozó, 2021. június 5-én Nyirbogdányban,
- Dél- és Nyugat-dunántúli Regionális Találkozó, 2021. július 17-én Órtiloson,
- Észak-magyarországi Regionális Találkozó, 2021. július 30-án Cigándon,
- Közép-dunántúli Regionális Tájházatalálkozó, 2021. 08. 31-én Veszprémben, a Laczkó Dezső Múzeumban,
- Szlovák Tájházvezetők konferenciája, 2021. 09. 11-én Szentendrén,
- Dél-magyarországi Regionális Találkozó, 2021. október 15-én Kiskunmajsán.

A Magyarországi Tájházak Központi Igazgatósága és a Magyarországi Tájházak Szövetsége közös rendezvényeként, az NKA támogatásával a *Tájházi Műhelyek* alkalmain biztosítottunk szakmai tudásátadást a tájházakat gondozó munkatársak, önkéntesek, szakemberek, érdeklődők számára, online részvétellel, pénteki napokra időzítve. A tematikát a *Tájházi TudásTár* kötetei alapozták meg.

- 2021. április 23-án *Ismeretátadás és múzeumpedagógia a tájházakban* címmel a Tájházi TudásTár 4. kötetének ismereteit osztottuk meg a résztvevőkkel az algyői, a felpécsi és az ócsai tájházak gyakorlati példáinak bemutatásával;
- 2021. május 14-én *Tájházak és közösségeik – közösségi tájházak* témában a somogyszobi Vilma-ház, az Oszkói Pincetájház, a Kóspallagi Tájház, valamint a Zsámbéki Tájház közösségi részvételen alapuló jó gyakorlatait ismerhettük meg;

- 2021. május 28-án a *Nyilvántartás – a tárgy útja a tájházban* címmel nyomon követhettük, hogyan lesz nagyszüleink örökségéből tájházi gyűjtemény. Gyakorlati példaként ezúttal a német tájházak gyűjteményeinek online nyilvántartása szolgált.
- 2021. június 25-én *Műtárgyvédelem – az épített és tárgyi örökség védelme a tájházakban* címmel a Tájházi TudásTár 2. kötetének tartalmát ismerhettük meg. Restaurátor előadóknak köszönhetően tanácsokat kaptunk a tájházi környezetben történő kockázat elemzéshez, a fa- és a börtárgyak védelmére, továbbá felhívták figyelmünket a tájházi épületekre leselkedő veszélyekre.

A Magyarországi Tájházak Szövetsége 2021-ben is megrendezte a *Tájházak Napja* című országos rendezvénysorozatát, ezúttal rendhagyó módon, június 25-26-án, a Múzeumok Éjszakájával azonos időpontban. A járványhelyzet sajnos nem tette lehetővé, hogy a megszokott tavaszi alkalommal várják tájházaink az érdeklődőket, de e júniusi hétvége már lehetőséget kínált a személyes találkozásra és a közös ünneplésre. A 2021-es, immár kilencedik alkalommal megrendezett *Tájházak Napján* 18 megye 47 tájháza, valamint 2 határon túli település gyűjteménye kínált izgalmas, színes programokat a látogatók számára. Az országos rendezvénysorozat központi helyszíne a Nagytarcsai Múzeumi Kiállítóhely volt. A Falumúzeum 1960-tól őrzi és tárja az érdeklődők elé a község gazdag történeti és néprajzi emlékeit. A szervező-alapító Molnár Lajos és Molnár Lajosné (szül. Hajdú Margit) tanító házaspárnak, illetve a 60 éves falumúzeumnak állított emléket a *Tájházak Napján* nyílt kiállítás. A programot dr. Bereczki Ibolya, a Tájházszövetség elnöke nyitotta meg. Emellett filmvetítéssel, emléktábla avatással, kiállítóterem átadással és kézműves foglalkozással várták az érdeklődőket, akik a hagyományörző folklórprogram gazdag kínálatából is választhattak.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum önálló egységeként működő Magyarországi Tájházak Központi Igazgatósága, a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatósága, valamint a Magyarországi Tájházak Szövetsége és a Muharay Elemér Népművészeti Szövetség közösen szervezte meg 2021. szeptember 18–19-én a *Közösségek öröksége* című rendezvényt a szentendrei Skanzenben.

A *Határtalan Skanzen* nevet viselő 2021-es tematikus év keretében a magyarok és más nemzetiségek együttélése került a rendezvény középpontjába. A meghívottak így elsősorban a nemzetiségi tájházak és a határon túli magyar közösségek, hagyományörző együttesek, táncegyüttesek és zenekarok voltak.

A meghívott közösségek a Skanzen Észak-magyarországi falu és Felföldi mezőváros tájegységek portáin mutatkozhattak be, melyet szövetségünk önálló bemutatkozása is erősített, azokkal a jubiláló tájházakkal közösen biztosítva a programot, akik korábban elnyerték az *Év Tájháza*, vagy vezetőjük az *Év Tájházvezetője* elismerést. A rendezvényen velük együtt összesen 27 közösség vett részt.

A Tájhászövetség 2021. évi országos találkozója céljaként fogalmazta meg, hogy kifejezzük összetartozásunkat a határokon túl élő magyar közösségekkel és a hazai nemzetiségekkel, megmutassuk közös életünk máig eleven értékeit. E gondolat jegyében valósult meg Budaörsön 2021. október 7–9. között szövetségünk XVIII. Országos Szakmai Konferenciája *ÖSSZETARTOZUNK – a nemzetiségek és a népességcsere megjelenési formái a tájházakban* címmel. Szakmai konferenciánk házigazdája a budaörsi Bleyer Jakab Helytörténeti Gyűjtemény volt, melynek, mint német nemzetiségi múzeumnak már az alapításakor fő célja volt a budaörsi svábság hagyományos kultúrájának megőrzése, de az idők során a tudományos kutatómunka, a kiállítások és rendezvények szervezése, a hagyományőrzés és a hagyományátadás is egyre inkább előtérbe került. Tevékenységi körének bővüléseképpen a Bleyer Jakab Helytörténeti Gyűjtemény a magyarországi német tájházak információs központjává is vált.

A konferenciát követő tanulmányi út során a térség: Zsámbék – Piliscsaba – Solymár német és szlovák nemzetiségi tájházait, helytörténeti gyűjteményeit kerestük fel értékes és hasznos tapasztalatokat szerezve.

Országos találkozónkon került sor *Az Év Tájháza* elismerés, valamint az online közgyűlésen a pandémia miatt virtuálisan kihirdetett *Az Év Tájházvezetője* díj személyes átadására is. Az elismeréseket dr. Bereczki Ibolya elnöktől, Hegedűsné MajnárMárta ügyvezető elnöktől, valamint Mucsi Gézától, a Miniszterelnökség Nemzetpolitikáért Felelős Államtitkársága munkatársától vehették át a díjazottak.

Az Év Tájháza címet elnyert Nagyberegi Tájház kiemelkedő szerepet játszik Kárpátalja kulturális életében, az „élő tájház” nagyszerű példája. Fenntartója a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, programjait a Pro Cultura Subcarpathica szervezi. A tájház és a hozzá tartozó gazdasági épületek megfelelő helyszínt biztosítanak a programok lebonyolításához, legyen szó akár táncról, kézműves foglalkozásról, népi játékról vagy hagyományos kenyérsütésről. A beregi szöttes készítése kihagyhatatlan a tájház foglalkozásai közül, ennek megfelelően a kamra szövőházként funkcionál. A vászonkészítésre és a fonásra szánt alkalmakon a technikák elsajátítása mellett fontos szerep jut a közösségépítésnek és a tapasztalatcserének is.

Sikeres pályázataink a 2021-es év során a következők voltak:

- EMT-E-CIVIL-21-0083: Közösségek öröksége, 2 000 000.- Ft,
- NEAO-KP-1-2021/5-000320: a Tájhászövetség működési pályázata, 595 000.- Ft,
- NKA Ismeretterjesztés és Környezetkultúra Kollégiuma 201113/00438, Országos szakmai konferencia és tájházi műhelyprogram megvalósítása, 2 000 000.- Ft,
- NMI K-SZ-0137/000633/2021: a koronavírus világjárvány által okozott, a kulturális ágazatot érintő károk hatékony enyhítésére: 4 000 000.- Ft

Az utolsóként említett támogatásnak köszönhetően újulhatott meg szövetségünk honlapja. A korábbi weboldalunk több, mint tíz éves volt már, technikailag és megjelenésében elavult, statikus oldalként működött, melynek az adminisztrációs felülete is nehézkesen volt kezelhető számunkra. Nékülözhetetlenné vált egy gyors, rezponzív, felhasználóbarát, informatív, stabil, letisztult, minőségi weboldal fejlesztése, egyben az eddigi tartalmak frissítése, digitalizált tudásanyag megjelenítése. A támogatás legjelentősebb részét mindezeknek az elvárásoknak a megvalósítására fordítottuk, ezáltal mára egy korszerű weboldalt tudhatunk magunkénak. Tapasztalataink és az eddigi visszajelzések szerint minden elemében egyértelmű, könnyen érthető, tiszta és világos oldal született, amely a szervezetünkkel kapcsolatos üzenetet hatékonyan tudja átadni azok számára is, akik először látogatnak az oldalra, és az elrendezése is megfelelően igazodik egy okostelefon kijelzőjéhez.

A portál programozásán túl a megfelelő szakemberek bevonásával kiemelt figyelmet fordítottunk a webdesignra és a tartalomfejlesztésre is. A célunk nem az volt, hogy telezsúfoljuk tartalommal, hanem az, hogy a meglévő tartalmat világos hierarchiában rendezzük el, logikus legyen a felépítése, könnyű a navigációja. Kiemeltük a legfontosabb információkat, mindazokat a funkciókat, melyek elengedhetetlenek az üzeneteink továbbításához. A kiegészítő és háttér információk számára olyan tartalmi részeket alakítottunk ki, melyek tovább finomítják a szövetségünkről és a tájház ügyről közvetíteni kívánt fő mondanivalónkat. Törekedtünk arra, hogy a weboldal célcsoportja, végfelhasználói – tagságunk, szakmai partnereink és laikus érdeklődők – számára mind nyelvezetében, kifejezőmódjában, mind megjelenésben, vizuális hatásaiban vonzó legyen.

A weboldal fejlesztését fókuszba helyező projektünket a következő elemekkel egészítettük ki:

- Digitális tartalmak készítése: szakmai programsorozatunk, a *Tájházi Műhelyek* tudásanyagára építve három oktató és dokumentáló videót készítettünk, amelyek a honlapon keresztül elérhetőek a tájházak működtetői számára, ezáltal látványosabb, élményszerűbb formában elősegítve a szakszerű feladatellátást.
- A szöveges tartalom aktualizálásán túl célunk volt a webdesign mellett a szövetség régi arculatának frissítése, újra tervezése is. Az új logó, különböző célú használatra tervezett verziói mellett készültek sablonok (levélpapír, névjegy) a mindennapi működésünkön is.
- Hozzáférés növelés: A magyarországi tájház hálózat kiemelkedő szerepet játszik a nemzeti, illetve a kisebbségi önzonosság-tudat fenntartásában, éppen ezért is szerepel a *Világörökségi Várományos helyszínek listáján*. A honlap tartalmának angol nyelvű fordítása elkészült, ezáltal lehetővé válik, hogy külföldi érdeklődők is képet kaphassanak nemzeti értékünkről. (Az oldal angol nyelvi verziójának feltöltése folyamatban van.)

– Kommunikációs és marketing tevékenység: a közösségek újjáépítéséhez kapcsolódó rendezvényekhez kötődően marketing és kommunikációs megoldások alkalmazását vállaltuk. Ehhez kapcsolódóan hirdettük a *Tájházak Napja* program-sorozatunkat a www.programturizmus.hu portálon és készítettük el *Az Év Tájháza* 2020. és 2021. évi díjazottjai számára a szövetségünk logójával ellátott táblákat.

A támogatásból a működéshez nélkülözhetetlen informatikai, irodatechnikai eszközbeszerzés is történt, korábbi elavult laptopunkat és nyomtatónkat cserélhettük le a projekt keretében.

A támogatási kérelemben megfogalmazott célokkal összhangban a megújuló, korszerű és tartalmában is friss weboldalunk hozzájárul a külső ismertségünk növeléséhez, a rólunk alkotott pozitív imázs építéséhez, elismertségünk és kapcsolataink erősítéséhez. Mindezek által a hálózatunkhoz tartozó tájházak hatékony, fenntartható és szakmai működését támogathatjuk, kulturális piaci pozícióinkat még inkább erősíthetjük. Növelhetjük a célcsoportok, ezen belül kiemelten a látogatói igények kielégítését, a tájházak alapvető feladatának, a kulturális értékek gyűjtésének, védelmének, kutatásának és bemutatásának magas szinten történő képviselését is.

Belső kommunikációs kiadványunk, a Tájházi Hírlevél 2021-ben négy alkalommal jelent meg, a Facebook oldalunknak közel tízezer követője van, a napról-napra frissülő tartalmakat akár több százan is kedvelik, megosztják.

Szakmai elismerés, hogy a Miniszterelnökség Népi Építészeti Programjának bíráló bizottságában, valamint a Móra Ferenc Díj bíráló bizottságában 2021-ben is helyet kaptak szervezetünk képviselői.

A Népi Építészeti Program 2021. évi első körös felhívásából 36 tájház megújulása kezdődhetett meg. A pályázási folyamatot közvetlenül és közvetve is támogattuk: napi gyakorisággal érkeztek személyes megkeresések konkrét kérdésekkel, szervezett formában pedig a Magyarországi Tájházak Központi Igazgatósága által szervezett információs napokat ajánlottuk az érdeklődők figyelmébe.

A Magyarországi Tájházak Szövetsége a 2021-es évet létszám tekintetében 161 jogi és 139 egyéni taggal zárta.

Hegedűsné Majnár Márta

Rendkívüli év, új kihívások, sok ötlet, a Kelet-magyarországi tájházak élete 2021-ben

A 2021-es esztendő nem volt könnyű egyikünknek sem, mégis azt mondhatom, hogy Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék tájházai ötletességből, kitarásból, összefogásból jelesre vizsgáztak ebben a rendkívüli évben is. Hálás köszönet a szép programokért, a tartalmas online posztokért, az őszinte lelkesedésért.

Íme, egy kis ízelítő tájházaink munkájából:

Már az év elején csoda született. Nagyrábén a Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteménye ismét különleges és ugyanakkor nagyszerű ötlettel lepte meg barátait, támogatóit. A képeslapsorozat gyűjteményük 18 különleges tárgyát mutatja be kitűnő műtárgyfotóval, rövid tárgyleírással, korabeli ábrázolással (rajz, fotó, képeslap).

Találunk itt izzófejes traktort, jégcsákányt és merettyűt, járgányos cséplőgépet, dézsás vajköpülőt, lépőkölyűt és további érdekességeket. Külön érdeme a sorozatnak, hogy a lapokat a megjelölt helyen elvágva egy üdvözlőlapot és a másik felével egy játékot kapunk, amit kedvünk szerint kitalálás játékként vagy kvízként is használhatunk. De akár a gyűjteményben is megkereshetjük személyesen.

Nagyrábé, Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteménye
(Fotó: Korompainé Mocsnik Marianna)

Év végére pedig a Püspökladányi Televízió munkatársainak segítségével elkészült egy 22 kisfilmből álló sorozat *Tudod, mire használták?* címmel, amelyben a kiállítás egy-egy különleges tárgyát mutatja be Ványai Gusztáv, a gyűjtemény tulajdonosa. Megismerhetjük itt a határkövet, a tejhűtő készüléket, a viharagyút, az útgyalut, avagy grébert, a talpas faekét, stb. A YouTube csatornán is látható filmek rendkívüli értékét a pedagógusok mellett mindazok értékelni fogják, akik érdeklődéssel „fedezik fel” újra a múlt lassan feledésbe merülő tárgyait.

A hajdúszoboszlói Gazdaház *Kincsünk* sorozatában időről időre olvashatunk néprajzi értékeinkről (pl. a komádi hímzésről, a tájház bútorairól), ami szintén az ismeretszerzés kitűnő formája.

A Sóstói Múzeumfalú (Nyíregyháza) is sok-sok érdekességről számol be *A hét mőtárgya* sorozatban Facebook oldalán, ahol megismertük gazdag gyűjteményéből a májusfa eredetét, a kantust, a kanászbaltát, a tirpák gyúrókötényt, az ajaki menyasszonyi koszorút, a talpas bölcsőt, a nagybányai szilkét, a *sófárt*, a szőlőprést, a szemtakarót, a komacsészét, stb.

A csendes téli esteiken – az online tér lehetőségeit kihasználva – *Szócsatára* hívta lelkes látogatóit a Rozsnyai Gyűjtemény Létavértesen. Hetente egy-egy témakört megadva, a közös emlékezés jegyében gyűjtötték a nagyszüleink, dédszüleink által használt tárgyak elnevezéseit a mai megfelelőjével. Csak úgy izzott a Facebook az emlékektől a konyha, a ruházatok, viseletek, a munkafolyamatok és a gyermekkori emlékek témakörben. Igazi közösségi játékká vált ez a szócsata.

A látogatási korlátozásokat ügyesen áthidalva Tiszadán *Ablak-Galériába* kerültek időről időre a gyűjtemény darabjai (tematizálva), így bárki megnézhetette a tájház és a helytörténeti kiállítás tárgyait az utcáról bekukucskálva is.

Hasonlóan nagy élményt jelentettek Vincze József csökmői fényképész 1910–1944 között Csökmön készített fotói, melyeket örömmel nézegettek a tájház mellett az interneten is a helyiek és az elszármazottak.

A hagyományos rendezvények sem maradhattak el. Kezdetben ugyan online, majd személyes jelenléttel arattak nagy sikert:

- a Sóstói Múzeumfaluban (Nyíregyháza): a háromkirály-járás, balázsolás, májusfaállítás, pünkösddőlés, új kenyér ünnepe, pásztorforgatag,
- a Rozsnyai Gyűjteményben: a Farsangi Csinnadratta, májusfa állítás, a Szt. Dömötör-napi behajtási és betakarítási ünnep.

A jeles napok programjai, ismeretterjesztő posztjai, játékaik is sok élménnyel ajándékozták meg a látogatókat, melyek közül kiemelkedik:

- a verbunk napja, a Beporzók napja, a múzeumi világnap, a régészet napja, a magyar népmese napja, a Múzeumok Őszi Fesztiválja a Sóstói Múzeumfaluban,
- a Méhek napja a Gazdaházban.

*Hagyományörzés a Sóstói Múzeumfaluban
(Fotó: Sóstói Múzeumfalú)*

*Farsangi alakoskodás, Rozsnyai Gyűjtemény
(Fotó: Rozsnyai Gyűjtemény)*

Gyakran házigazdái, máskor aktív résztvevői voltak tájházaink a fesztiváloknak, a találkozókknak, például:

- Nyíregyházán: a Zsindelyes Fesztivál, A régi Magyarország ízei, Tirpák Fesztivál, Szüreti családi nap,
- Hajdúszoboszlón: Szoboszlói Folkhétvége, Szoboszlói Gasztró- és Bornapok,
- Nagyrábén: Sárrét Íze Fesztivál,
- Csökmön: Falunap, Hagyományörző disznótor.

Áprilisban a *Tájházak Napján* kitértünk virtuálisan kapuinkat a látogatók előtt. Arra biztattunk mindenkit, hogy fotók, videók segítségével – ezúttal online – pillantsanak be hozzánk, s kedvet kap a személyes látogatáshoz, a szigorítások után térjenek be Kelet-Magyarország tájházaiba. Hogy mit kínáltunk?

- Tiszadadán a Tájház Ablak – Galériáját a meteorittal,
- Konyáron a Kurucz Albert Falumúzeumban a dübbencs elkészítésének videóját,
- Biharkeresztesen a Csicsóka Tájház – Négy évszak a tájházban fotóit,
- Álmosdon a Kovácsműhely bemutatását,
- Nyíregyházán a Sóstói Múzeumfalú írását: Hogyan előzzük meg a boszorkánnyok Szent György-napi rontását,
- Létavértesen a Rozsnyai Gyűjteményben: A kenyérsütést videón,
- Nagyrábén a Tájházakban a gyékényfonás titkait: Hogyan készíti Balogh Sándorné Ilike a sámlit?
- Nagyrábén a Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteményében a traktor felújításának lépéseit,
- Kismarján a tájház bemutatását fotókon,
- Hajdúszoboszlón a Gazdaházban a pásztorélet szépségére, fontosságára emlékezve egy pásztorát ábrázoló halasi csipkét.

A Sóstói Múzeumfalú időszak kiállításai is sok érdeklődőt vonzottak: *Mesterségünk címere, Egy gyűjtő világa. A Péchy-Kovács Gyűjtemény, Hungarikum – a matyó népművészet, a beregi keresztiszemes hímzés.*

A Magyarországi Tájházak Szövetsége Kelet-magyarországi Regionális Találkozó-jára Nyírbogdányban került sor *Mi egymástól tanulunk* címmel, ami igazi ötletbörze volt az online tér tapasztalatairól és az előttünk álló óvatos programszervezés előtt.

Júniusban, a tájházak első nagy, közös rendezvénye a *Szent Iván-éji tűzgyújtás* volt. Többen bekapcsolódtak az országos rendezvénybe:

- Sóstói Múzeumfalú (Nyíregyháza)
- Tímárház (Debrecen)
- Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteménye (Nagyrábé) Kút-túra
- Falumúzeum (Nyírmártonfalva) A 10 éves Falumúzeum gyűjteményének új épületbe költözése

- Csicsóka Tájház (Biharkeresztes)
- Népi Hajdúház (Hajdúböszörmény).

Nem maradhattak el a nyári és az őszi szünidei táborok sem. Gyermekszivajtól volt hangos a Sóstói Múzeumfalú és a Népi Hajdúház (Hajdúböszörmény) is.

Mint tudjuk, mindenki szeret versenyezni, játszani. Ezt a kedvet hívta segítségül a Rozsnyai Gyűjtemény, amikor meghirdette a *madárijesztő készítő versenyt*. Csak úgy gyűltek a mókás figurák a településen. Elkészítésük igazi közösségi élményt jelentett gyerekeknek, felnőtteknek egyaránt. Játékra hívta a Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteménye is látogatóit *A közösségépítés lépcsői* címmel. Mennyire ismeri Nagyrábét? Tesztelje tudását: ráismer-e a település közösségi, vagy közösséget szolgáló épületeire, ha azoknak csak a lépcsőit látja? – szölt a felhívás és indult az internetes játék.

Ezekről az eseményekről sok egyéb érdekesség mellett a Kelet-magyarországi tájházak Facebook csoportunkban folyamatosan beszámolunk. Örömeinkre szolgál, hogy a csoport tagjainak létszáma folyamatosan emelkedik. Míg március 12-én a 400. tagunkat köszöntöttük, szeptember 11-én már 500-an voltunk, december 2-án 600-ra emelkedett a létszám. Néhány nap múlva elértük a 700 főt, karácsonyra pedig a 800-t. Az érdeklődés, s ennek megfelelően a létszám emelkedése tovább folytatódik, elismerve ezzel tájházaink egyszerű munkáját.

Igen népszerűek kézműves posztjaink is. Vaskóné Borika (Gazdaház) kitűnő receptjeit a kenyérsütéshez, a tarkedli készítéshez sokan kipróbálták. Megtanultuk tőle a pipacs királylány és a paprikából Jancsika hajtogató játék elkészítését. A Sóstói Múzeumfalú posztjában olvashatjuk: Készíts TE is egyszerűen, gyorsan gyermekláncfűből koszorút! Láthatjuk a hagyományos gyertyakészítés menetét, Tiszadadán a tökfaragáshoz kaptunk ötleteket.

A Gazdaház írásai a kertek és a természet kedvelőinek is nagy kedvencei: „Sárga virágját bontja a som...”, Érik a cseresznye, majd hamarosan a meggy is, a levendula virágzása is elkezdődött. Miért legyen a kertben napraforgó? Megjelentek a darvak.

Valószínűleg ez a virtuális élet adta az ötletet a Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteményében az új klubfoglalkozás megszervezéséhez *Álló- és mozgókép rögzítés* címmel. Biztos vagyok benne, hogy a jelentkező fiatalok és idősebbek nemcsak a képrögzítés technikai részét sajátították el, hanem látásmódjuk, érzékenységük is fejlődött a múlt értékeinek felismerésében.

Az év utolsó közös programjaként november 29-től karácsonyig – minden nap – régiókn egy-egy tájháza tárta ki ablakát virtuálisan, hogy bepillantsunk szobáiba, az ünnepi készülődésbe. Megosztották féltve őrzött ünnepi receptjeiket,

szép gondolataikat, hagyományait, programajánlójukat. Mivel igen kíváncsiak is vagyunk és örülünk egymás ötleteinek, ezért minden héten egy-egy távolabbi tájház ablakán is közösen bekukkanthattunk. Érdeemes volt kinyitnunk napról napra virtuális kalendáriumunk, s így tájházaink ablakait:

- Mezőberényi Szlovákok Szervezete (Békés megye)
- Múltunk Háza (Báránd)
- Csicsóka Tájház (Biharkeresztes)
- Kölcsey Ferenc Emlékház és Álmosdi Kiállítóhelyek
- Csökmői Tájház
- Judit Mézes Műhelye (Debrecen)
- Hosszúhetényi Tájház (Baranya megye)
- Népi Hajdúház (Hajdúböszörmény)
- Hajdúház és Kovácsműhely (Hajdúnánás)
- Tiszadada Tájház
- Bódi István Falumúzeum (Hosszúpályi)
- Konyári Tájház
- Tányérosház (Körösszakál)
- Rozsnyai Gyűjtemény (Létavértes)
- Pocsaji Tájház
- Zempléni Szlovákok Néprajzi Gyűjteménye, Rudabányácska (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
- Mezőgazdasági Hagyományok Gyűjteménye (Nagyrábé)
- Tájházak (Nagyrábé)
- Bogdányi Tájház (Nyírbogdány)
- Sóstói Múzeumfaló (Nyíregyháza)
- Bodrogközi Múzeumporta Cigánd (Borsod-Abaúj-Zemplén megye)
- Gazdaház (Hajdúszoboszló)

Eredményesen pályáztak tájházaink épület felújítására (Kismarjai Tájház) és működtetésre (Csökmői Tájház).

Meg kell emlékeznünk évfordulós tájházainkról is:

- Nagykorú lett a Tiszadada Tájház!
- 35. évfordulóját ünnepelte a Bódi István Falumúzeum Hosszúpályiban

Új tagot is köszönhetünk sorainkban: a Tányérosház (Körösszakál) vezetője gazdag kerámia gyűjteményével csatlakozott a Tájházszövetséghez.

Elismerések is érkeztek 2021-ben. A Magyarországi Tájházak Szövetségének elnöksége *Az Év Tájházvezetője* elismerésben részesítette a biharkeresztes Csicsóka Tájházat létrehozó és a hagyománytisztelő szellemében működtető Marosán-

családot, név szerint Marosán Györgyöt, feleségét: Juditot és lányukat: Grétát. Munkájukat lelkesen folytatva Arany János halálának évfordulóján – a költő előtt fejet hajtva – emlékipadot állítottak az Arany János utca sarkán. Megnyugvás a pihenni vágyóknak és nemes cselekedet egy igazi lokálpatrióta családtól.

A Rozsnyai Gyűjtemény Létavértesen végzett munkájáért kiérdemelte a Községi Múzeum címet.

Sajnos, ez az év sem múlt el bánat és veszteség nélkül. Áprilisban Varga Lászlóné Erika, a Rozsnyai Gyűjtemény egykori munkatársa távozott, májusban dr. Dénes Zoltán, címzetes kanonoktól, rendkívüli tudású néprajzkutatótól vettünk végső búcsút, decemberben pedig az álmosdi kiállítóhelyek segítőkész munkatársa, Pappné Győri Anna földi élete szakadt meg. Szeretettel őrizzük szívünkben a segítőkészségüket, kedves szavaikat, emléküket. Isten Veletek!

Korompainé Mocsnik Marianna

Az Arany János emlékipad Biharkeresztesen
(Fotó: Korompainé Mocsnik Marianna)

A Dél-magyarországi Régió 2021. évi szakmai beszámolója

Pályázatok a Dél-magyarországi Régióban

A Népi Építészeti Program keretében a kiskőrösi Szlovák Tájház korábban a tájház építészeti értékeinek megújulását támogató szakvélemények elkészítésére kapott támogatást. Idén a szakvéleményekre alapozva a tájház veszélyelhárító felújítási munkálatai valósultak meg a Népi Építészeti Program keretében. A cél az 1910-es állapotok visszaállítására irányult, a legszembetűnőbb változás az 1970-es évek óta jellemző erős kék szín eltávolítása, és a korra jellemző falfestés feltárása volt. Legfontosabb, hogy a fedélszerkezet felújítása megvalósult. A kezeletlen, erős rovarkárt mutató, több esetben másodlagos felhasználású tartószerkezet minden egyes elemét a héjazat alatt ki kellett cserélni, védőszerrel kezelt, megfelelő keresztmetszetű szarufákra. Szükséges volt még továbbá az oromfal deszkáinak védőszeres kezelése is, valamint az ajtókon, ablakokon lévő zománccfesték eltávolítása és újrafestése. Megtörtént a világítás korszerűsítése, a kerítés és az oromfal festése, a kemence meszelése, valamint a döngölt agyagpadló tapasztása is.

Tájházak Napja, 2021.

A Magyarországi Tájházak Szövetsége a Tájházak Napja rendezvényt idén június 25–26-án – kapcsolódva a Múzeumok Éjszakájához – rendezte meg. A régióból több tájház is csatlakozott a felhíváshoz. Kiskunmajsán a Konecsni György Művelődési Központ, Tájház, Könyvtár és Helytörténeti Gyűjtemény interaktív kézműves játszóházzal, múzeumi kvízzjátékokkal, gyerekkoncerttel, népzenei koncertekkel és táncházzal várta a látogatókat. A mezőberényi Szlovák Tájház *Múltidéző* családi nap keretében *Szlovák őseink tárgyai és szellemi értékei* címmel új kiállítással, népi ügyességi játékokkal, kézműves foglalkozásokkal, tájházi barangolással, *Mamicska konyhája* – nemzetiségi ételkóstolóval várták a családokat. A makói József Attila Múzeum Skanzenben ezen a napon került sor *Makó közlekedési eszközei* című új kiállítás megnyitójára és a Nagyatádi kocsis ünnepélyes átadójára. Emellett kézművesek bemutatójával (ostorkészítő, kaskötő, fazekas, mézeskalácsos, szövő, hímző) és vásárával, népzenei koncerttel, táncházzal, tárlatvezetésekkel várták az érdeklődőket.

Közösségek Öröksége – évfordulós tájházak

A Kulturális Örökségek Napjainak hétvégéjén zajlott le a szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeumban a *Közösségek Öröksége* című rendezvénysorozat, mely a közösségeinkben őrzött és továbbadott kulturális, szellemi és tárgyi örökségekre hívta fel a figyelmet. Régióinkból három tájház kapott meghívást a programra, hogy

bemutassa kulturális örökségét. A Kiskunmajsai Tájház és Sütőház a kenyérsütés hagyományait elevenítette meg. Az Algyői Tájház gyógynövényes bemutatóval, ételkóstolóval és népi játékokkal várta az érdeklődőket. A szegedi Napsugaras Tájház a szegedi paprikatermesztés és feldolgozás hagyományaira, a térségben betöltött szerepére hívta fel a figyelmet. A programsorozat keretében mind a három jubiláló tájház – sok éves munkájáért – elismerésben részesült.

Dél-magyarországi Regionális Találkozó, 2021. október 15.

2021 októberében Kiskunmajsán szerveztük meg a tájházak Dél-magyarországi Regionális Találkozóját. Amellett, hogy ez a program lehetőséget ad, hogy a térségben lévő tájházak találkozzanak, megvitassák helyzetüket, új irányokat határozzanak meg munkájukban, mindig van egy központi téma is. Idén a műtárgyak nyilvántartási rendszere és az elsődleges műtárgyvédelem került a középpontba. A szakmai napon négy előadás hangzott el. A program első felében a műtárgyak nyilvántartási rendszerének fontosságára, a korábbi évek helytelen nyilvántartásából származó problémákra és azok megoldására hívtuk fel a figyelmet. De az új online nyilvántartási rendszerekben rejlő plusz lehetőségekre (adatbázisok, online kiállítások, oktatás stb.) is ötleteket kaptak a résztvevők.

A második részben a Magyarországi Tájházak Igazgatósága *Hogyan óvjuk meg műtárgyainkat* – mintaprojektje került a fókuszba, illetve hasznos tanácsokat kaphattak a résztvevők arról, hogyan kell a gyűjteményekben újonnan bekerülő tárgyakat tisztítani és konzerválni.

A találkozó a Kiskunmajsai Tájház és Sütőház megtekintésével zárult.

Kulik Melinda

Pandémia után újraeledő tájházak

Áttekintés a Dél-dunántúli Régió tájházainak 2021. évi működéséről

A Dél-dunántúli Régió három megyéjéből (Baranya (2), Somogy (3), Tolna (3)) nyolc tájház szakmai vezetője, felelőse készített összefoglalót a 2021. évi tevékenységükről, s jutatta el a régió eseményeit összegző beszámoló elkészítéséhez.¹ Ezekből az összegzésekből kirajzolódik, hogy a világjárvány következtében látogató nélkül maradt tájházak milyen sokrétű tevékenységet végeztek, s hogyan készültek fel a nyitás és vendégfogadás időszakára.

A Tolna megyei Batai Tájház életét 2021-ben a „munkás hétköznapiak” jellemezték. Kiemelt esemény megvalósítására nem kerülhetett sor, az önkormányzat és a kis közösségek rendezvényei elmaradtak, az iskolai csoportokat is nélkülözniük kellett a járványhelyzet miatti elővigyázatosság okán. Összesen 265 látogatót fogadtak az év folyamán. Az érdeklődőkkel a Facebook oldaluk segítségével tartották a kapcsolatot.

A járványhelyzet nem befolyásolta a pályázati és a nyilvántartási munkálatok végzését. Így a Teleki László Alapítvány által gondozott Népi Építészeti Program keretében a Halászház szakmai előkészítő dokumentációja elkészült, továbbá a Batai Tájházban megtörtént 455 db tárgy leltározása is. Mindösszesen 3210 db egyedi leltározott, leíró kartonnal, fotóval, mutatórendszerrel ellátott és számítógépes adatbázisban is rögzített műtárggyal rendelkeznek. Elkészült a tájház új weblapja is.² Előttük álló fontos feladatnak tekintik a digitálisan feldolgozott, online elérhető műtárgyak feltöltését az új honlapra.

A Bátaszéki Tájház statikai problémák miatt 2019 augusztusában bezárt, azonban pályázati forrásból felújítási munkálatokat valósítottak meg az épületben. 2022 tavaszán tervezik a tájház újranyitását, és a rendezvényszervezés szintén kezdetét veszi.

Tolna megyéből egy igazán pozitív példáról is tudunk a tavalyi évből: a nagymányoki Német Nemzetiségi Tájház látogatottsága a 2021-es évben a járványhelyzet ellenére növekvő tendenciát mutatott. A helyi iskolásokon kívül a környező településekről szintén érkeztek diákcsoportok, valamint sok család is érdeklődött a tájház iránt. Az új fejlesztésű online kvízzjátékuk sikert aratott a látogatók körében. Csatlakoztak a *Tájházak Napja* országos rendezvénysorozathoz a helyi egyesületek aktív részvételével.

1 Köszönöm Balogh Imréné (Báta), Dömény Boglárka (Bátaszék), Kovács Józsefné (Buzsák), Beréti Józsefné (Hímesháza), Poór Gabriella (Hosszúhetény), Spanics Ágnes (Somogyszob), Herger Éva (Nagymányok), Gál Péter (Zamárdi) összefoglalóját.

2 Elérhetősége: bata.hu/kezdolap_tajhaz

A szekszárdi Magyarországi Német Színház (Deutsche Bühne Ungarn) munkatársai a nagymányoki tájházban inspirálódtak új darabjukra készülve.

A tájház udvara helyszínül szolgált nyílt zenekari- és kóruspróbáknak, de innen kérték ki a legények a búcsúslányokat, hogy részt vegyenek a *XXII. Nagymányoki Búcsú, Bor és Strudel Fesztiválon*.

A Baranya megyei Hímesháza Német Nemzetiségi Tájháza a pandémia miatt 2021 májusában kezdett vendégeket fogadni. Német látogatók, Hímesházáról elszármazottak, kiscsoportos óvodások és mohácsi gimnáziumi osztályok is felkeresték a tájházat. A *Múzeumok Éjszakáján* éjfélig várták az érdeklődőket, s örömmel vették, hogy 42 fő felkereste a házat. Segítették a helyi általános iskolások versenyfelkészítését a sváb örökség megismertetésével.

A tájház természeti környezetének hitelesebbé tétele érdekében kivágatták az udvaron álló nagy fenyőfát, mivel Hímesházán az 1970-es évek előtt nem voltak fenyők. Helyette orgona, rozmaring és jázmin kapott helyet.

A Hosszúhetényi Tájház a járvány utáni újranyitást követően 2021-ben számos csoportot fogadott: a magyar érdeklődők mellett testvértelepülésükről, Aldorfból is érkeztek vendégek. A nyár folyamán két gyermektábort szerveztek *Nálatok lakk-e állatok?* címmel, amelyek keretében 46 általános iskolás diák szerezhettek sokrétű ismeretet a háziállatok gondozásáról, hasznosításáról, a haszonállatok kultúráinkban betöltött szerepéről. A nyár elején tanárbúcsúztató, a nyár végén csapatépítő nevelőtestületi összejövetel zajlott a tájház udvarán.

A Teleki László Alapítvány Népi Építészeti Programjára pályázatot nyújtottak be, és sikerült elnyerni 1,5 millió forintot a tájház felújításához szükséges szakmai előkészítő dokumentációk, tervek elkészíttetésére, amelyek létre is jöttek.

A *Tájház Túra* programjuk 2021-ben a 10. jubileumát ünnepelte. A szeptemberi túra kezdetén megemlékeztek a nyár elején elhunyt Poór Jánosról, aki egy év-tizeden át szívvel-lélekkel vezette a túracapatokat a Mecsek különböző pontjaira. A Poór család által szervezett túrák „... *nem a teljesítményről szóltak, hanem szűkebb környezetünk megismeréséről, a táj befogadásáról. Itt kezdődik a hazaszeretet!*”³

A somogyi tájházak közül a Buzsáki Népművészeti Tájház 2021-ben első rendezvényeként egy igazán aktív gyermeknapot tartott akadályversenyekkel, játékos feladatokkal, vendéglátással.

A Nemzeti Művelődési Intézet (NMI) szervezésében a Kossuth Rádió egy napon át vendégeskedett náluk. A helyi *Bokréta Hagyományőrző Együttes* tagjai hagyományos buzsáki ételeket készítettek a tájház udvarán, a szín alatt található kemencé-

3 Idézet a hosszúhetényi Nemes János Művelődési Központ igazgatójának, Papp Jánosnak Poór Jánosra emlékező szavaiból.

*A hosszúhetényiek Tájház Túrája a Dombay-tóhoz 2021 őszén
(Fotó: Poór Gabriella)*

ben. Az NMI főzésre is alkalmas járművel és mesterszakáccsal érkezett, munkatársai pedig a különböző gyermekkorosztályok számára kínáltak programot. A buzsáki hímezőasszonyok bemutatót tartottak a buzsáki hímezések öltéstechnikáiról.

A településnek évente három fő rendezvénye van, amelyeknek hagyományosan a tájház udvara ad otthont. Az elmúlt évben a *Buzsáki Búcsút* és a *Buzsáki Szüretet* tudták megtartani. Mindkét rendezvény programja a népművészethez, a népi hagyományokhoz kötődik, a helyi együttesek fellépése ezek elmaradhatatlan eleme.

A – többnyire kedvezményes belépőre jogosult – látogatók száma 2021-ben több mint 1600 fő volt. Ez a szám kiegészült a rendezvények látogatóinak számával, ami körülbelül 1500 fő ingyenes látogatót jelentett.

A somogyszobi Vilma-ház működtetői és önkéntesei számára a 2021-es év nagyon koncentrált esztendő volt. Az év első felében elmaradtak a hagyományos programjaik, azonban a nyár és az ősz folyamán pótolták, amit lehetett: három hónap alatt harminchárom csoportot fogadtak. Ebből huszonhat gyerekcsoport kézműves-foglalkozáson vett részt náluk. *„A vilmások önzetlenül dolgoztak a csoportokkal, két olyan nap is volt, amikor délelőtt és délután is volt 4–4 órás csoportunk kézműveskedni.”*⁴ Mindezekon túl osztály- és baráti találkozók, születésnapi rendezvények helyszínéül is szolgált a Vilma-ház.

4 Idézet Spanics Ágnes 2021. évi beszámolójából.

*Látogatók a somogyvári Vilma-ház 2021-ben áttelepített pincéje előtt
(Fotó: Spanics Katalin)*

A vilmások a tájházi ismeretek átadásában is részt vállaltak: hétfős szerzőcsoport tagjai – a járásszékhely önkormányzat felkérésére – tanulmányt írtak *Mi így csináljuk a Vilma-háznál* címmel, Spanics Ágnes pedig előadás és tanulmány keretében is bemutatta a tájház körüli tevékenységeiket.

A 2021-es év legnagyobb horderejű feladatát jelentette a segesdi szőlőhegyből egy prэшáz áttelepítése a tájház udvarára, amelynek ünnepélyes átadására a hagyományos Vilma-napon került sor. Ugyancsak berendezték a tájház kamráját, kímésítették és berendezték a hátsó szobáját. Az önkormányzat segítségével szétválasztották a régi és új épületrészek villanyáram-ellátását. Az őszy folyamán őshonos fákat és szőlőfajtákat ültettek az udvarban.

A Vilma Háza Alapítvány három alkalommal önköltséges kirándulást szervezett tagjai számára. A vilmások részt vettek az őrtiloszi regionális és a budaörsi országos tájházi találkozón is. A 2021-es év során 1760 fő élvezhette a Vilma-ház nyújtotta lehetőségeket.

A Zamárdi Tájház időszakosan – június 01. és augusztus 31. között – tart nyitva, a tavalyi évben e három hónap folyamán 592 látogató kereste fel. Időszakki tárlatuk 2021-ben a „zamárdiak hobbikiállítása” tematika köré épült, s ennek keretében „koronázaras kupakok, szalvéták, fényképezőgépek, alkalmi pénzveretek, minikönyvek, féldecisek, sörcímkek, üdítő és sörös dobozok, kisautók, Tv-alkatrészek, nipppek, stb.” sorát mutatták be. A látogatók érdeklődéssel fordultak e tárgyi anyag felé.

A tájház felújítása szükségessé vált, ezért 2021 őszén megtörtént a szakértői felmérés, és árajánlattal is rendelkeznek. A fenntartó önkormányzat önrész vállalásával tervezi a következő év költségvetését.

A 2021-es évben két szomszédos térség, a Dél- és Nyugat-dunántúli Régió közösen szervezte meg a Regionális Tájházi Találkozót a Somogy megyei Őrtilos községben 2021. július 17-én. A szakmai napot az *Őkoszemlélet a tájházak életében* címmel hirdették meg, és közel negyven főnyi érdeklődő hallgatta végig négy prezentáció keretében a hat előadót. Vendéglátóink, Őrtilos Község Önkormányzata és az őrtilosi 3 Szelence Hagyományörző Egyesület kiváló együttműködő partnernek bizonyultak, Tóthné Iváncsics Gyöngyi tájházvezető pedig a szívével is láttatta szülőföldjét.

Vidák Tünde

*„Hobbi”-tárlat a Zamárdi Tájházban
(Fotó: Gál Péter)*

A Közép-dunántúli Régió 2021. évi beszámolója

A következőkben néhány szóban szeretném ismertetni a Magyarországi Tájházak Szövetsége Közép-dunántúli Régiójának 2021 évi legjelentősebb aspektusait. Mint általában mindenhol, a pandémia, illetve a vírushelyzet mindannyiunkat érintette az elmúlt évben, de remélhetőleg a közeljövőben már nem. Ezzel kellett együtt élnünk, alkalmazkodni hozzá és főleg egymás épségét megóvva, saját magunkra is vigyázva törekedni élethelyzeteink, illetve feladataink ellátására.

Sikerült kialakítani a korábban nem egységes régiós címlistánkat, adatbázisba foglaltam, illetve az elérhetőségeinket jeleztem minden régiós kolléga felé. Igen szép számban jönnek megkeresések, főleg a kicsiny falvaink felől, aminek nagyon örvendek és lehetőségeim szerint el is látogatok hozzájuk, amint lehetővé válik.

Tájház létesítési és a Tájházzövetséghez való csatlakozási tervei a következő nyolc településnek van: Öskü, Kékkút, Egeralja, Tihany, Márkó, Adorjánháza, Tés, Noszlop.

Jelen helyzetben a legfontosabb és leginkább előremutató tájházalapítási vizsgajelzésünk Tésről érkezett, Lippert Ferenc hagyományőrző, néptáncoktató és helytörténeti szakértőtől, aki egyébként példaértékű személyiség szememben és a jövő generáció tekintetében is. Idén tölti be a 30. életévét, de neveltetése, ambíciói, tapasztalatai és affinitása miatt önerőből küzd Tésen a hagyományőrzésért, néprajzért, népi gondolkodásért, ezeket terjeszti, hirdeti, óvodás korú gyermekeknek tart néptáncoktatást, természetesen iskolásoknak és felnőtteknek is, ugyanakkor az egész életen át tanulás (lifelong learning) abszolút híve, ami egyik célkitűzésünk is.

Mindenképpen megbecsülést érdemelnek eddigi eredményei és teljes mértékben támogatjuk kezdeményezésében, *Bakonyi Tájház és Interaktív Közösségi Tér* nevezetű gyűjtemény és kiállítóhely, rendezvényhelyszín megteremtésében a Tési Malmok szomszédságában. Jelenleg az ingatlan már a tulajdonukban van, a felújítás zajlik, a helybéli fiatalok aktív közreműködésével.

A régióban két fontos esemény történt: 2021. augusztus 28-án ünnepeltük a Balatonkenesei Tájház megnyitásának 30. évfordulóját. Jurcsó János polgármester úr felkérésére a Tájházzövetség elnökségi tagjaként méltathattam a tájház létrehozásáért, működtetéséért és jelenlegi törekvéseiért elvégzett közösségi munkát. (Az eseményről részletes beszámoló jelent meg a Tájházi Hírlevél 2021.3. számában). A Tájházzövetség ajánlására, támogatói nyilatkozatára hivatkozva támogattuk, hogy a Balatonkenesei Tájház a Veszprém Megyei Értéktárba mielőbb felkerüljön.

Balatonkenesei Tájház (Fotó: Kultúra Háza, Balatonkenese)

Az azóta eltelt időszakban örömmel jelenthetjük, hogy a Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Veszprém Megyei Értéktár Bizottsága 5/2022. (II. 10.) VMÉB határozatában a Balatonkenesei Tájház és a Tájház gyűjteménye megyei értékke nyilvánításáról az alábbi döntést hozta:

„A Veszprém Megyei Önkormányzat Közgyűlésének Veszprém Megyei Értéktár Bizottsága a Balatonkenesei Tájház és a Tájház gyűjteménye nemzeti értéket felvette a Veszprém Megyei Értéktár kulturális örökség szakterületi kategóriájába.”

A másik jelentős eseményünk a régióban a Tájházszövetség Közép-dunántúli Regionális Találkozója volt, ami hosszú évek után került újra megrendezésre. A rendezvény helyszíne a Laczkó Dezső Múzeum volt.

Mint ismeretes, 2020-ban, a Bakonyi-ház 85. évfordulójára tervezték az ünnepséget és a konferenciát Veszprémben a Bakonyi-ház körül szabadtéren. A pandémiás helyzet ezt felülírta. A lehetőség viszont elérkezett számunkra, így 2021. augusztus 31-én sikeresen megrendezhettük a találkozót, melyen közel 60 résztvevőt köszönthettünk. A kapcsolatteremtésen, újraismerkedésen kívül a szakmai konferenciát nagy sikerrel zártuk, előíranyozva a további gyümölcsöző együttműködést. A találkozói programja a következő volt:

- Brányi Mária alpolgármester köszöntője, Veszprém Megyei Jogú Város Önkormányzata,

- Péterváry-Szanyi Brigitta igazgató köszöntője – Laczkó Dezső Múzeum,
- dr. Bereczki Ibolya elnök – Tájhákszövetség: A tájházak helyzetéről, állományvédelem,
- L. Karsai Henriett néprajzos-muzeológus – Laczkó Dezső Múzeum: A Dunán túl első szabadtéri néprajzi kiállítóhelyének története,
- Farkas Attila restaurátor – Laczkó Dezső Múzeum: Műtárgyvédelem, állományvédelem a Bakonyi Házban,
- Király András múzeumpedagógus – Laczkó Dezső Múzeum: Parasztház a város szívében – a múzeumpedagógiai hasznosításról,
- Mislai Zsolt elnökségi tag –Tájhákszövetség: A tájházvezetői képzésről,
- Együttműködési lehetőségek a régió tájházai között, kerekasztal beszélgetés,
- Tárlatvezetés a Bakonyi Házban.

A Bakonyi-ház kiállítás bemutatója (Fotó: Laczkó Dezső Múzeum)

A jövő tekintetében a kapcsolatok mind szorosabbra fűzését tervezzük, régiós közösségi oldalunk hamarosan elindul, megkönnyítve így a mindennapi információk minél gyorsabb áramlását, illetve jelenlegi, valamint jövőbeli tagjaink minél gyorsabb elérését aktuális eseményeink közlésének megkönnyítése érdekében.

A regionális találkozót szintén aktualizáljuk, így előre láthatólag sikeresen meg tudjuk rendezni minden évben. A következő helyszín és időpont Balatonkenese, 2022 júniusa.

Mislai Zsolt

Dr. Bereczki Ibolya előadása (Fotó: Laczkó Dezső Múzeum)

A regionális találkozók résztvevői (Fotó: Laczkó Dezső Múzeum)

A Nyugat-dunántúli Régió 2021. évi beszámolója

Tájházak és helytörténeti gyűjtemények a régióban

Megye	Tájházak száma a régióban	Tájházszövetség tagja	Működési engedéllyel rendelkezők
Győr-Moson-Sopron	23	9	8
Vas	14	4	7
Zala	14	7	2

2021-ben elnyert pályázatok

Népi Építészeti Program

- A győrszentiváni Molnár Vid Bertalan Művelődési Központ a programban az állapotfelmérési tervdokumentációra nyerte el a megpályázott összeget.
- Büki Tájház

2021-ben megvalósult tájház fejlesztések a korábban elnyert pályázati támogatásokból

– Kubinyi Ágoston Program

A 2020-as évi Kubinyi Ágoston Programban az intézmény infrastrukturális fejlesztésekre 3 500 000 Ft nyert el. A kapott összegből a műtárgykörnyezet feltételeit javították, hűtésre és fűtésre is alkalmas klímaberendezés kiépítésével, valamint páramentesítő beszerzésével. A korábbi években a kiállítás fejlesztéseként múzeum-pedagógiai foglalkoztató füzeteket dolgoztak ki gyerekek számára, illetve három nyelvű prospektust és leporellót is készítettek.

– HOUSES – Interreg pályázat

A „*HOUSESES SIHU 213 >>Tájházak útja<<- Örökségünk a jövőnk – értékekre alapozott turizmusfejlesztés a szlovén-magyar határrégióban*” nevet viselő projekt célja a kulturális és épített örökség – elsősorban a tájházak – turisztikai kínálatba való beépítése és ezzel megóvásuk biztosítása. A 2019-ben indított projektben a szlovén és magyar határterületen fekvő tájházak és vendéglátó egységek, szállodák vehettek részt, mely egységeknek közös problémájuk a kulturális, természeti és épített örökség ki nem dolgozott turisztikai hasznosítása. A régióból nyertesként került ki a Hegyhátszentpéteri és a Vashosszúfalui Tájház, valamint a Kehidakustány Tájház és Hagyományörző Mariska Udvar. A program a 2021-es évben zárult. Az érintett tájházak a pályázat forrásaiból virtuális sétát hoztak létre a kiállításukból, illetve különféle táborokat szerveztek. Így készült el a Hegyhátszentpéteri Tájház udvarán egy bemutatófal, melyen a hagyományos falszerkezeteket lehet megtekinteni.

– Népi Építészeti Program

A Program 2020-as támogatásban több, a régióban szereplő intézmény is részesült, így az Ágfalvi Tájház, a szilsárkányi Kiss Ferenc Emlékház és Tájház, a Zalaszántói Tájház, valamint az Újkéri Tájház. Az intézmények az állagmegóvási feladatokat, illetve az Újkéri Tájház esetében a szakmai előkészítés dokumentációjának elkészítését a 2021-es évben fejezték be.

Rendezvények

Tájházak Napja

- Felpécsi Tájház: tárlatvezetés, *Csuhéval beszótt lécvázias bútorok* című időszaki kiállítás megnyitója, cirokseprű kötés.
- Hegyhátszentpéteri Tájház: kézműves programok, népi játszóház, helyi termék kóstoló.
- Hegypásztor pincék – Oszkó: vezetett tájházlátogatás, népi építészeti bemutatók/ foglalkozások, néptánc.
- Tájház – Kehidakustány: „nyalatkészítés”, tárlatvezetés.
- Pásztorház – Gyenesdiás: körmönfonás és egyéb fonalmunkák, gyógynövény bemutató, dödölle kóstolás.

Az Órtiloszi Festungon a regionális találkozó résztvevői
(Fotó: Bihari Ádám)

*Szoba részlete a Szelence-porta Tájházban, Örtilos
(Fotó: Bihari Ádám)*

Hagyományaink vendégségben

- Fertőhomoki Tájház: lakodalmi ételek kóstoltatása, a Kajkavci Tamburazenekar bemutatkozása.

A program során a 20 éves alapításának évfordulójára emléklapot vehetett át a Fertőhomoki Tájház dr. Bereczki Ibolyától, a Skanzen ágazati feladatokért felelős főigazgató-helyettesétől, a Tájházszövetség elnökétől és Hegedűsné Majnár Mártától, a Tájházszövetség ügyvezető elnökétől.

Hegyháti Tájoló... és nyitott pincék napja

- Hegyhátszentpéteri Tájház: helyi termékek kóstoltatása
- Hegypásztor pincék – Oszkó: kincskeresés, borkóstolás, népi építészeti séta.

Szakmai bejárás, továbbképzés, egyéb

- *Az Év Tájháza* díj átadása

2020-ban Az Év Tájháza díjat a régióban található Felpéci Tájház nyerte el. A plakett tájházon való elhelyezésére 2021. szeptember 11-én került sor.

– Dél- és Nyugat-dunántúli Regionális Találkozó

A két régió közösen tartott találkozót július 17-én Órtiloson a Szelence Porta Tájháznál. Az elhangzott előadások tematikája a tájházak és az ökoszemlélet kapcsolataira épült. Az előadások után a közelben lévő tanösvényt, illetve a falu nevezetességeit lehetett megtekinteni.

– Szabadtéri muzeológiai és tájházi szakági képzés

A 2021. szeptember 6–9. és szeptember 28-október 1. között a Szabadtéri Néprajzi Múzeum – Múzeumi Oktatási és Módszertani Központ által szervezett Szabadtéri muzeológiai és tájházi szakági képzésen a régióból a murakeresztúri Horvát Nemzetiségi Tájház és Emlékház képviselőjében egy fő vett részt. A képzés zárásaként a tájház közönségprogram fejlesztési tervét készítette el.

– Online megjelenés

A Tájházszövetséggel együttműködve a Felpéci Tájházban két kisfilmet forgattak a Tájházigazgatóság munkatársai, melyeknek központi témája a népi építészet, valamint a tájház tulajdonában lévő présháznál tartott múzeumpedagógiai program ismertetése volt. A népi építészeti témájú kisfilmben az épület története mellett a tetőszerkezet sajátosságaira, az alapanyagokra, a környezetre és a funkcióból adódó sajátosságokra irányul a figyelem. A múzeumpedagógiai program ismertetésénél a káposzta savanyítás menetére épülő foglalkozást mutatunk be, ahol a foglalkozás módszertana áll a középpontban.

Az Őrségi Népi Műemlékegyüttesben található Tamáskó-ház tetőfedési munkálatairól készült kisfilm az idei évben megjelent a Tájházigazgatóság Youtube-csatornáján.

– Online kérdőívek

A Tájházigazgatóság által 2021-ben végzett *Műtárgyvédelmi felmérés tájházak számára* és *Gyűjteményezés és műtárgy nyilvántartás a tájházakban* című kérdőívek kitöltésében a régióban szereplő tájházak szép számmal szerepeltek.

– Gyakorlati helyszín/ megújulás

A Hegyhátszentpéteri Tájház számára a Tájházigazgatóság munkatársával, Kmellár Viktóriával együttműködve múzeumpedagógiai tervet dolgoznak ki. A kidolgozás után a terv a tájház tulajdonába kerül, melyet a későbbiek folyamán hasznosíthatnak.

Bihari Ádám

A magyarországi német tájházak és kiállítóhelyek tevékenysége 2021-ben

A 2021. évi beszámolómban ismét a pozitív példákat, a jó ötleteket szeretném kiemelni, hiszen ezekből tanulhat, meríthet mindenki. Bár tavaly májustól már kicsit lazulhattak a járványügyi intézkedések, mégsem szervezhattük programjainkat biztosra, illetve nem oszlottak el egyenletesen az év folyamán.

Sok tájház, tájházi közösség fedezte fel magának a bezártság idején a közösségi médiákat, internetes felületeket a kapcsolattartás eszközeként, illetve használta arra, hogy fenntartsa az érdeklődők figyelmét programjai, tevékenysége iránt.

Budakeszin még mindig tart a felújítás, de a vezetői gondoskodnak arról, hogy ne felejtsek el az intézményt ez idő alatt sem a tájházbarátok. Rendszeresen jelentkeznek a Facebookon információkkal, új tájházi kiadványokat, könyveket, recepteket mutatnak be, régi fotókat tesznek ki a gyűjteményükből. De megtalálták a módját a személyes találkozókra is, például volt virágszönyeg szórás Űrnapiján, volt *Tájház Tábor* és a *Múzeumok Éjszakáját* is megtartották. Adventre a gimnazistákkal összefogva koszorúkat készítették, eladták őket és jótékonyági célra ajánlották fel a bevételt. Csupán maga a tájház udvara is megfelelő helyszínnek bizonyult egy kis karácsony előtti együttlétre, kántálásra.

A magát Magyarország második legszebb fekvésű településeként hirdető Császártöltésen hagyományt is szeretnének teremteni. Tavaly júniusban tartották meg első ízben a *Sváb Ételek Fesztiválját*, ami nagy siker volt, sok résztvevőt és vendéget vonzott. De volt májusfa állítás és kitáncolás, hagyományörző tábor, szüreti felvonulás – és mindezekből szinte kihagyhatatlan a tájház, mivel olyan jó helyen áll – a templom és a közösségi ház szomszédságában, a település központjában.

A dunaharasztiak szeretik a táncot, az ünneplést: tavaly két nagy rendezvényt is megtartottak a tájház udvarán, a tájház születésnapját és egy szüreti multságot. Nagy volt rá az „igény”, sokan vettek részt a programon, és ami ebben különösen szép, hogy nagyon sok volt a fiatal érdeklődő.

A hartai tájház Facebook oldalán nagyon változatos dolgokat találhatunk, hogy koronavírus-járvány idején is gyarapodjon tudásunk: a német nyelvjárási mondkáktól kezdve, mesterségek ismertetésén át, Fél Edit néprajztudós születésére való megemlékezésig igen gazdag a kínálat. A tájház vezetője pedig a háttérben szorgalmasan dolgozik egy hartai német nyelvjárási szótáron. De a legérdekesebb hír, hogy a tájházban kiállított egyedi festett bútorok motívumvilága textileken és az azokból varrt ruhákon, sőt csizmán is megjelent. Kiskőrösön a Megyei Napok keretein belül be is mutatták. Így is öregbíthető egy tájház hírneve!

A hidasi tájházat működtető egyesület a járvány okozta bezártságot a Facebook oldalukra kipoztolt tanulságos és mulatságos régi történetekkel, régi fekete-fehér családi és települési képekkel, illetve az előző évek rendezvényein készült fotókkal próbálta enyhíteni. Volt min nosztalgiázni... De azért voltak iskolás látogatói csoportjaik is, sőt megtartották a *Tájházak Napját* is, amin volt kézműves foglalkozás keramikussal, néptánc élő zenével, a tűzön pedig görög-olvasó készült angyalbakancsokkal és krumpolisprószá. Vajon hányan tudjuk, hogy az előbbi közismert neve: bableves füstölt disznókörmel? Hidason most már bizonyára tudják!

Az újbaroki tájház csapata is minden évben kitalál valami újat. Tavaly pld. többek között volt húsvéti csomagkereső játék, gyermeknap játékóra, gulyásfőző és meggyessüti sütő verseny, de volt nyáron nemzetiségi gyerektábor és októberben a szokásos *Almanap*-ot is megtartották.

A sok évig „szunnyadó” városi tájházban is példaértékű szakmai munka folyik. Felújították az épületet, a kiállításokat digitális tartalmakkal is bővítették. Jól áttekinthető, önálló honlapjukon többek között a múzeumpedagógiai foglalkozásaikat is népszerűsítik. A település egyik fontos német nemzetiségi karácsonyi szokása, a christkindl-járás (Christkindl = Jézuska) a Szellemi Kulturális Örökség Nemzeti Jegyzékébe is bekerült. Minden évben megtartják, bár tavaly a járvány miatt kicsit módosították.

Amit követendőnek és jó példának tartok, sőt kis túlzással alapnak, amit minden tájháznak meg kellene oldania, hogy legyen saját honlapja és azon az alapinformációkon kívül jelenjenek meg állandó programok, fotótár, meghívók. A zsámbéki tájház nagyszerű *Szekerénymesék* kiállításához szerepel a honlapon képes beszámoló a megnyitóról, virtuális múzeumlátogatás és interjú az intézmény vezetőjével. Olyan állandó programjaik vannak, mint *Múzeumok Éjszakájához* csatlakozás, Szent Vendel napi lovas kocsikázás és állatsimogató, vagy gyógykönyv-csokor kötés Nagyboldogasszony napján.

A BMI, Németország Belügyminisztériuma támogatásával 2020-ban öt német nemzetiségi tájház tudta elvégeztetni tárgyai leltárba vételét, és jutott ezután hivatalosan muzeális működési engedélyhez. 2021-ben további két tájházunkban történt meg a leltározás: Szederkényben és Taksonyban. Taksony közben már megkapta a működési engedélyt és belépett a Tájházsövetségbe is. Tájházuk tavaly lett felújítva és a leltározással párhuzamosan újra berendezve.

Szederkény évek óta tag, a működési engedélyre viszont még vár. A tájház, ami egy fagerendaváz 18. századi épület, továbbra is felújítás alatt van, a tárgyak ugyan leltározva lettek, de nagyon sokat restaurálni, kártevőmentesíteni, tisztítani is kell az újbóli berendezés előtt.

*Budaörs nagyjai című időszaki kiállítás
(Fotó: Heimatmuseum)*

Végül Budaörs, ahol a német tájházak szakmai központja (munkahelyem) is található. Az elmúlt években elnyert címek, díjak köteleznek, így 2021-ben is – főleg a május elejéig tartó zárlat után – teljes erőbedobással dolgoztunk: folyamatosan kerülnek fel tárgyak a MúzeumDigitár felületre, két nyelven (magyar és német), a MuseuMap-on is jelen vagyunk. Több időszaki, illetve képzőművészeti kiállításunk is nyílt, a megnyitók online voltak, a helyi TV is beszámolt róluk. Több témában készültek roll-up-ok, amik mobil kiállításokat tesznek lehetővé, és újra kiadtuk a megújult tárlatvezető füzetünket. A nyári időszakban saját, múzeumi és vendég gyerektáborunk volt, művésztelepnek adtunk otthont festőművészeknek, a Budajenői Magtárral (Mária útjain kiállítás) együttműködve is programhelyszín voltunk több iskolás csoportnak (A hit közösséget teremt témában). A múzeumi tárlatvezetésekén kívül állandó kínálatunkban szerepel a fűszernövénykertes foglalkozás, budaörsi városi séta, de otthont adtunk egy általános iskolai betlehemes kiállításnak is, és volt adventi családi játszókuckóknk. A DBU (Szekszárdi Német Színház) drámapedagógiai eszközökkel tartott előadást iskolásoknak, kétnyelvű bábszínház is volt a kicsiknek, az ELTE pedig munkatársaink előadásaival, közreműködésével kihelyezett néprajzi napot tart nálunk immár sokadik éve a német nemzetiségi szakos hallgatóknak. A múzeum kertjé-

nek jó adottságai, a hűvösebb időben becsukható „szaletli”, a nagy füves területek, kerti bútorok, a Mini-Heimatmuseum faházikó gyerekjátékokkal felszerelve teszik lehetővé a szabadban ezeket az intenzív együttléteket. Magánszemélyek, helyi civilek, kertbarátok használják a kertet, a *Lyra Dalkör* és a *Wunderkäfer* táncsoport is nálunk tartotta próbáit. Ha úgy vesszük, a koronavírus-járvány miatt lettünk még kedveltebb helyszín! Gondolkodjunk pozitívan!

És végül, de nem utolsósorban, a 18. Országos Tájháztalálkozónak Budaörs adott otthont, témája volt: *A nemzetiségek és a népességcsere megjelenítési formái a tájházakban*. A konferencia napjának előadásai a Tájházi Hírlevél 2021/4. számában olvashatók. A kiránduláson Zsámbék, Piliscsaba és Solymár településekre látogattunk el.

Jaszmann Gabriella

*Családi játszókuckó a Heimatmuseum udvarán
(Fotó: Heimatmuseum)*

Beszámoló a hazai szlovák tájházakban 2020–2021-ben zajlott programokról, fejlesztésekről

Szakmai támogatás

A szlovák tájházak vezetőinek 20. országos konferenciáját egy év csúszással 2021. szeptember 11-én a Szabadtéri Néprajzi Múzeummal együttműködve Szentendrén rendeztük meg. A résztvevőket köszöntötte dr. Bereczki Ibolya, ágazati feladatokért felelős főigazgató-helyettes, a Tájházsövetség elnöke, Szabó Mónika, az Országos Szlovák Önkormányzat alelnöke és Paulik Antal, parlamenti szlovák nemzetiségi szószóló. A Magyarországi Tájházak Szövetségének (MTSZ) elnökasszonya átfogó képet rajzolt a tájházak pandémia idején kialakult helyzetéről, a szövetség elnökségi tagja, Korompainé Mocsnik Marianna bemutatta a tájházak életét az online térben, az UNESCO szellemi kulturális örökség jó gyakorlatára irányította a résztvevők figyelmét a Szellemi Kulturális Örökség Igazgatóság szakmai referense, dr. Pál-Kovács Dóra. Idén az előadások között nemzetiségi téma is szerepelt, a Tájházsövetség elnökségi tagja, a Magyarországi Német Tájházak Információs Irodájának vezetője, Jaszmann Gabriella bemutatta a német nemzetiségi tanösvényt. A Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete Kulturális örökség osztályának munkatársa, Wéberné Hanzó Teréz beszámolt a szlovák tájházakban az elmúlt időszakban elvégzett leltározások tapasztalatairól. A szakmai nap résztvevői a program keretében tárlatvezetők kíséretében megtekintették a Skanzen Észak-magyarországi falu tájegységét.

Intézményünk a tájházakat 2021-ben a Magyarországi Tájházak Központi Igazgatósága Tájházi TudásTár 3. – *Tájházaink megújítása – hagyományos népi építészeti technológiák* című kiadványával látta el.

2021-ben tovább dolgoztunk a gyűjteményi tárgyak leltárba vételén. Ebben intézményünk néprajzosa, Wéberné Hanzó Teréz (Jásd, Tájház) és a szentendrei Skanzen munkatársa, Prikler Szilvia Beatrix (Felsőpetény, Faluház) voltak a segítségünkre. A Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézetének támogatásával építész szakember (Bihari Ádám) segítségével megtörtént az ecseri és mezőberényi tájházak állapotfelmérése.

Felújítások, bővítések

A tájházakban általában a tulajdonos vagy a működtető anyagi támogatásával, illetve önkéntesek bevonásával elvégezték az állagmegóvás szempontjából szükséges apróbb karbantartásokat (udvarrendezés, kerítésjavítás, vakolás, tapasztás, a nyílászárók és a falak festése). A nagyobb munkálatokat pályázati forrásokból valósították meg.

A Miniszterelnökség Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkársága jóváhagyása és a Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt. döntése alapján, továbbá egyedi

támogatások formájában számos beruházás realizálódott. A 2020. évi támogatások egy részét 2021-ben használták fel, és a 2021. évi projektek idén valósulnak meg. Békés megyében Szarvason a Szlovák Tájház projektjeként lecserélték az utcafronti kerítést és újra rakták a téglás oldaltornácot (NEMZ-BER-20: 600 ezer Ft). Békéscsabán három ütemben kerül felújításra a Garai utcai tájház mellett működő Áchim Terem (közösségi tér felújítása: I. ütem 10 millió Ft, II. ütem 18,25 millió Ft, III. ütem 3,5 millió Ft). A villamoshálózat korszerűsítésére (NBER-21: 2 millió Ft) nyert támogatás elköltésére 2022-ben kerül sor. Csorváson rendezvényteret alakítottak ki (3,8 millió Ft), megvalósult a berendezési tárgyak beszerzése (1,2 millió Ft), térburkolatot raktak le (NBER-21: 635 ezer Ft), elvégezték az Emlékház melletti istálló (6,7 millió Ft) és a Közösségi ház külső vakolását (3,5 millió Ft), továbbá elkezdődött a virtuális tárlatvezetés kialakítása (300 ezer Ft).

Eleken pályázati támogatásból valósulhatott meg az épület ablakainak cseréje és a betonozás (NBER- 21: 1,5 millió Ft). Medgyesegyházán a szlovák nemzetiségi önkormányzat a saját feladatalapú támogatásából kerítést épített a két épület között (cca. 1 millió Ft) és elvégezték a néprajzi gyűjtemény épületének külső és belső meszelését (480 ezer Ft). Mezőberényben elkezdődött a Madarász utcai Szlovák Ház felújítása (Népi Építészeti Program: 7 millió Ft, BGA egyedi támogatás: 18 millió Ft). A Gyomai út 21. szám alatti Szlovák Közösségi Házban megvalósult az akadálymentesítés és konyhát alakítottak ki: (ERFA: 6 millió Ft), a ház meszelése, a tető és a villanyhálózat javítása (NBER-21: 1,5 millió Ft), a bejáró kiépítése (NBER-21: 890 ezer Ft), a parkoló kialakítása (NBER-21: 930 ezer Ft). Tótkomlóson pályázati támogatásból a Szlovák Tájház épületének a részleges tetőfelújítása valósult meg (Kubinyi Ágoston Program 2021: 1 millió Ft, Nemzeti értékek és hungarikumok pályázat-2021: 1,7 millió Ft). A tótkomlósi Szlovák Tájház területére egy kültéri, autentikus, fából készült kerti pavilon (5×3 m) került beszerzésre. Csabaszabadiban pályázati támogatásból a régi iskola épületében a tanyai tanítók emlékszobáját, gyűjteményét alakították ki (NKUL-21: 635 ezer Ft).

Komárom-Esztergom megyében Sárísápon befejeződött a tájház teljes felújítása, vakolatjavítás, festés-mázolás és rovarmentesítés (NEMZ-BER-20: 1 millió Ft). Keszölcön megvalósították az udvarrendezést és a szabadtéri géppark felújítását (NBER-21: 13 millió Ft). Tatabánya-Bánhidán a Szlovák Ház udvarán beruházási támogatásból bővítették a fészt, ahol a kezdetektől mezőgazdasági gépek, munkaeszközök kaptak helyet (BGA: 1,5 millió Ft). Oroszlányban 2021-ben megépülhetett a féltető (BGA: 885.400 Ft). Vértesszőlősen a tájház felújítására fordították a támogatást (BGA: 500 ezer Ft). Piliscséven a helyi szlovák önkormányzat több mint húsz éve tartja fenn gyűjteményét saját épületben. Az elmúlt időszakban sikerült megvásárolni a közös udvarban lévő házrész (cca. 70 m²), ahol kialakítottak egy közösségi teret,

melyet a hagyományőrző csoportok (Szlovák Asszonykórus), intézmények próbára vagy kisebb rendezvények megtartására, az iskolások népmeseteri óráira használnak. A felújítási munkálatok 2021-ben befejeződtek (BGA: 4,5 millió Ft). Teljes felújításra szorult az elavult villamoshálózat, az elhasználódott padlózat, szigetelni kellett a falakat, lecserélték az ajtókat, ablakokat, megőrizve a helyi védettségű külsőt. Kialakításra került egy vizesblokk, egy konyha, hogy saját berkekben rendezhessék meg a hagyományos *Gyerünk-menjünk vendégségbe nagyanyáink konyhájába* és a *Téli tájház asztal* című rendezvényeket. Az épületben elhelyezett gyűjteményi tárgyak állagának megóvása érdekében pályázati támogatásból kiépítettek egy korszerű, energiatakarékos gázfűtési rendszert. A támogatásból biztonságos, zárt kerítést építettek, mely segítségével megóvhatják az udvarban a fészert alatt tárolt kiállítási tárgyakat. A 2022. évi tavaszi kapunyitás egyben az ünnepélyes átadás tervezett időpontja is.

A Bakonyban, Jásdon a projektek egy része áthúzódott 2022-re. A támogatásokból felújították a Jásdi Tájház tetőszerkezetét (8 millió Ft), az udvar (13 millió Ft) és jelenleg is zajlik a tájház udvarán felállításra kerülő mobil színpad beszerzése (4,2 millió Ft). A Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete faanyagot vásárolt a szápári kiállítás megvalósításához (270 ezer Ft).

Nógrád megyében Szügyön a szlovák önkormányzat a szlovák tájház felújítására fordította a támogatásokat (BGA: 885.400 Ft). Legénden és Erdőkürtön a megvásárolt épületek felújítása zajlott. Mindkét helyen a gyűjtemény mellett közösségi teret is kialakítanak. Galgagután a Falumúzeum a községi önkormányzat fenntartásában van. A kiállítási anyagot a Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat gyűjtötte, és a kiállítást is ők rendezték be. Folyamatosan odafigyelnek az állagmegővásra és a lehetőségekhez mérten bővítik a gyűjteményt. Vanyarcon 2021-ben a szlovák önkormányzat a saját költségvetéséből újjátotta fel a hátsó fészert (egyben pincebejáró), továbbá elől a gang végén a fa kiskapu (*šránke*) faanyagát is megvette (96 ezer Ft), és vásárolt a tájházhoz és berendezéseikhez szorosan kötődő interaktív udvari játékokat szlovák és magyar nyelven (340 ezer Ft). Terényben a Népi Építészeti Program 2019. évi támogatása csak 2020-ban került kiutalásra, s az előkészítő dokumentációk elkészítése 2021-ben zárult le (1 833 880 Ft). A gazdasági épület felújítására elnyert támogatást (2 500 000 Ft) idén tudják felhasználni. A Nemzetiségi célú beruházási, felújítási és karbantartási tevékenységek 2021. évi költségvetési támogatásából a tájház berendezési bútorainak és fa tárgyainak anoxiás faanyagvédelmi rovarmentesítését végezték el (NBER-KP-1-21: 685 400 Ft, önerő: 915 500 Ft).

Heves megyében Mátraszentimrén a Miniszterelnökség támogatásával sikerült a tájház szomszédságában megvásárolni egy régi épületet (BGA: 8 millió Ft). A tájház nyitva tartását a középiskolások közösségi szolgálatával oldották meg. Pest megyében Kistarcsán a szlovák önkormányzat a Miniszterelnökség támogatásának köszönhe-

tően épületet vásárolhatott a Szlovák Ház részére, ahol elhelyezésre kerülhet a néprajzi gyűjtemény, amely az elmúlt időszakban egy raktárban hevert (33 millió Ft). Acsán megvalósulhatott a tájház felújítás (BGA: 1,5 millió Ft). Püspökhatvanban a Gyűjteményes Ház udvarán a csűr felújítására, kültéri rendezvény helyszín kialakítására nyertek támogatást, mely 2022-ben valósul meg. Vácegresen a települési önkormányzat épületet vásárolt tájház berendezése céljából. Csóváron gyűjteményes szoba felújítására nyertek támogatást (BGA: 1,4 millió Ft).

Borsod-Abaúj-Zemplén megyében is a beruházások kerültek előtérbe. Bár Bükkszentkeresztben nincs tájház, azonban a Közösségi Házban található egy tájjellegű szoba és egy-egy konyha, továbbá a Szlovák Hagyományörző Klub működéséhez egy közösségi helyiség. Az általános iskola udvarának egy szegletében található a Kultéri Néprajzi Kiállítás, melyhez Bükkszentkereszt Község Önkormányzatával és a Gyermekeinkért Alapítvánnyal közösen hozzáépítettek egy népismereti tantermet (Magyar Falu Program: 4 423 000 Ft). A néprajzi kiállítás felújítására, illetve állagmegóvására a Bükkszentkereszt Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat támogatást nyert a falak és a tetőszerkezet felújítására, bővítésre (Országos Szlovák Önkormányzat, Bükkszentkereszt Község Önkormányzata). Répáshután, Vágáshután és Füzéren a tájházak 2021. évben nem kaptak támogatást, így csak a szükséges állagmegóvási munkákat végezték el.

A Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézete egyedi beruházási támogatásból közösségi teret alakított ki és rendezett be Rudabányácskán a Zempléni Szlovákok Néprajzi Gyűjteménye mellett (NEMZ-N-20-0179: 8 millió Ft, Határon Túli Szlovákok Hivatala M089/HU/2021:3,3 millió Ft, 0869/HU/2021: 1 millió Ft). További támogatásból megkezdődött a fűtés kialakítása, napelemek felszerelése (NEMZ-N-21-0030: 3 millió Ft).

Programok:

A tájházak többsége a felújítási munkálatok ideje alatt zárva tartott. Az egyes régiókban található szlovák tájházak a saját lehetőségeikhez mérten fogadták 2021-ben a látogatókat és a helyi közösségekkel közösen igyekeztek újjáéleszteni a néprajzi gyűjteményeket. A tájházak helyszíniként bekapcsolódtak a szlovák rendezvények programjaiba.

A szarvasi Szlovák Tájházban pályázati támogatással valósult meg a Vernost' (Szarvasi Szlovákok Baráti Köre) idős tagjainak közreműködésével a tollfosztás, csigatészta- és tarhonyakészítés (TOP-CLLD: 180 ezer Ft). Itt mutatták be a 2021-ben megjelent új kiadványokat, mint pl. Klenoty sarvašských Slovákov, Szlovák sírok a szarvasi temetőben – Slovenské náhrobky sarvašských cintorínach és a tájházat bemutató Slovenský pamiatkový dom című magyar–szlovák–angol–német nyelvű prospektust.

Király Katalin

A szlovákiai magyar tájházak történései 2021-ben

Az Alsó-Garam és Ipoly mentén a járványügyi helyzet miatt rendezvényekre nemigen került sor. A változó korlátozások betartása miatt a tájházak inkább bezártak. Néhányan az internet segítségével tartották fenn a kapcsolatot a közönséggel kisebb-nagyobb sikerrel.

A Kétyi Tájház szabadtéri rendezvénye mellett a Nagysallói Tájház rendezett egy nem rendhagyó kiállítást. Néhány napra a tájház galériává alakult át. A tárlaton olyan helyi amatőr alkotók műveit mutatták be, akik már nem élnek. Ezért 2022-ben folytatják a tárlatot a ma élő alkotók műveivel.

A *Múzeumok Éjszakája* és a *Tájházak Napja* alkalmával az eredeti konyhaszekrény került vissza a tájházba. A rendezvény alkalmával előadás keretén belül felelevenítették a konyhaszekrény használatának történetét.

Pályázati lehetőség is kevesebb volt, rendezvények ebben az időben nem is kaptak támogatást, csak eszköztár bővítésére. A FOLK – ART Polgári Társulás

Amatőr alkotók kiállítása
(Fotó: Koncz Richard)

*A Nagysallói Tájház működését segítő technikai berendezések
(Fotó: Szabó Margaréta)*

a 2021. év folyamán benyújtott pályázata pozitív elbírálásban részesült, és így a szervezet 1.368,40 EUR értékben bővíthette eszköztárát. A 2021-es év végéig sikerült beszerezni egy többfunkciós nyomtatót, notebookot, vetítővásznat, külső adathordozót és projektort, amelyek a Nagysallói Tájház működését segítik a jövőben.

Végre a Lekéri Helytörténeti Múzeum is megnyitotta kapuit. A múzeumot a régi katolikus iskola épületében rendezték be, ahol helyet kapott egy néprajzi kiállítás is.

Kicsindi Enikő

Egy 19. századi fazekasműhely maradványainak a feltárása a Nyúzó Gáspár Fazekas Tájház udvarán

Tiszafüred a 19. században az Alföld legegységesebb és legegényibb stílusú fazekasközpontja volt, amelynek gazdag történetét a század elejétől tudjuk nyomon követni. Egységét a vérségi és házassági kapcsolatban álló fazekasdinaszták adták, akik a virágbokros és madaras díszítményeikkel a hódoltság korának legszebb ólommázas hagyományait vitték tovább. A 19. század második felétől fellendülő termelés saját, újszerű mintakincset is kialakított, amit a szerkesztett és szabadrajzú rozettákban figyelhetünk meg. A füredi fazekasok az egyszer égetett fekete kerámia gyártásában éppúgy jeleskedtek, mint a magasabb technikai tudást igénylő mázas kerámia előállításában. A helyi anyakönyv 1791-ben említi először fazekas nevet, Juhász Istvánt, akit a későbbi évtizedekben egyre több család követett. A 19. században már közel 80 fazekas dolgozott a településen: említést érdemel a Bezerédi Varga, a Katona Nagy, a Bodó, a Juhász, a Cs. Kiss és a Nyúzó család. Termékeik között megtaláljuk mind a használati (tálak, tányérok, szilkek, fazekak, szűrők), mind pedig a díszedényeket (butella, miskakancsó, tálak stb.) is. A mázas edények közül a legkeresettebb termékek a tálak, tányérok, kancsók és butellák – amelyet itt butykosoknak hívtak – voltak. A város 40–50 km-es körzetében adták-vették, vagy cserélték portékáikat a vásárokon. A tiszafüredi fazekasoknak céhük nem volt, a 19. század második felében kialakuló ipartársulat tagjai lettek.

A Nyúzó Gáspár Fazekas Tájház 1980-ban nyitotta meg kapuit a látogatók előtt, mint a Kiss Pál Múzeum tagintézménye. Az épület 1975 óta áll műemléki védelem alatt. Ebben a házban élt a Nyúzó-család, itt készültek több évtizedig az idősebb és ifjabb Gáspár jellegzetes tiszafüredi stílusjegyeket mutató edényei. A tájház épülete az 1800-as évek első felében épült és a Kiss család tulajdonában volt. A hagyományos alaprajzú, háromszögletű házba (szoba-pitvar-szoba) kettős oszlopokkal ellátott tornácra léphetünk be. A ház falai az Alföldön szokásos nagyméretű vályogtéglákból épültek. A páros tornácoszlopok fából készültek és meszelt sártapasztás borítja őket. A lábukat nyugvó, oszlopfővel is díszített tornácoszlopok különös, klasszicista hatást kölcsönöznek az épület homlokzatának. A nyeregterő fedése nádból készült, utcai homlokzatát díszesen faragott deszkákkal és lécezéssel fedték.

Nyúzó Gáspár 1839. április 30-án született Tiszafüreden, Nyúzó József csizmadia és Orosz Mária gyermekeként. Az 1850-es évek elején fazekasinasnak szegődtek a Katona Nagy családhoz. Tehetsége igen hamar megmutatkozott. 1856-tól már számos szignált edénye ismert, 1857-ben egy miskakancsón tünteti fel nevét, első butelláját pedig 1858-ból ismerjük. 1861-ben vette feleségül a ház tulajdonosának, Kiss Mihály telkes jobbágnak a lányát, Juliannát. Apja halála után Julianna egyedül örökölte az akkor Tiszafüred 195. szám alatti házat, ahová férjével hamarosan

A tájház épülete (Fotó: Kiss Pál Múzeum)

san be is költöztek. A református anyakönyv szerint, 1861-es házasságkötésükkor a férj foglakozása *edényes* volt. 1864. október 5-én születtek iker gyermekeik, Gáspár és Julianna. Gáspár keresztszülei Katona Mihály *cserepes* és felesége lettek. A kislány és édesanyja néhány hét különbséggel, 1865 tavaszán meghaltak. Az apa – a kor szokása szerint, igen hamar – 1865-ben újra nősült, Bodnár Katalint vette el feleségül, egy helyi birtokos leányát. Több gyermekük is született, de apja foglalkozását csak az ifjabb Gáspár vitte tovább.

Ifjabb Nyúzó Gáspár (1864–1922) kezdetben apjától tanulta a mesterség fortélyait, azonban később, 1880-ban inasnak adták keresztapjához, Katona Mihályhoz. A családi emlékezet szerint ennek oka, hogy az idősebb Gáspár szerette volna, ha fia nem csak tőle tanulja a mesterséget. 1888-ban feleségül vette Kovács Idát, egy helyi földbirtokos leányát. Három gyermekük élte meg a felnőttkort, Gyula (1894–1927), Gáspár (1900–1922) és Ilona (1898–1976), akik apjuk és nagyapjuk foglalkozását már nem folytatták. Idősebb Nyúzó Gáspár még életében, 1890 körül átadta fiának a műhelyt és vele együtt a házat is. Ezután földműveléssel foglalkozott, 1910-es halálakor az anyakönyvben már földművesként tüntették fel. Az 1910-es években ifjabb Nyúzó Gáspár is felhagyott a fazekas mesterséggel, amelynek oka a kerámia termékek iránti egyre fogyó kereslet volt. Ifjabb Nyúzó Gáspár mindkét fia igen fiatalon hunyt el, így a házat Ilona örökölte, aki férjével, Millinghoffer Pál szígyártóval együtt itt élt egészen 1975-ig.

Az idősebb és ifjabb Gáspár munkái közül eddig csak keveset ismertünk, szignált és felírtos, szépen kidolgozott edényeik több közgyűjteményben (Kiss Pál Múzeum, Néprajzi Múzeum, Herman Ottó Múzeum, Déri Múzeum) és magángyűjteményekben is megtalálhatóak.

2021 júniusában a Kubinyi Ágoston Program támogatásának köszönhetően a tájház udvarán vízvezeték fektetésre került sor. A gépi földmunka közben – a szerencsés véletlen folytán – mázas kerámia töredékek kerültek elő az épület mellett. A tárgyak felkeltették az érdeklődésünket, és a szükséges engedélyek beszerzése után egy szakszerű régészeti feltárás keretében elkezdtük az árok kiszélesítését. A munkánk hamarosan meghozta a gyümölcsét és jelentős mennyiségű mázas és egyszerű égetett 19. századi kerámia edény töredéke került elő a gödörből, amelyben több rétegben figyelhettük meg a műhely és a ház életének az eseményeit. A hamus, faszenes, paticsos, agyagos, meszes, vakolatdarabos, téglás, valamint háztartási (állatsont, üveg, fémtárgyak) és fazekasműhely hulladékot (rontott, selejtes darabok) tartalmazó rétegek egymásra rakódva töltötték fel a gödröt. A munka gyorsítása érdekében gépi erővel egy 5x5 méteres szelvényre szélesítettük ki a ház melletti nyugati felületet, hogy az egykori gödör körvonalát könnyebben megtalálhassuk. Sajnos az értékes leletanyagot tartalmazó objektum déli része egy fa gyökerei alatt található, amit nem tudtunk kibontani. A legmélyebb pontján 2 méter mély és 4,5 méter átmérőjű gödörből a feltárás hónapjai alatt közel 4 m³ kerámatöredék került elő. A hulladékgödör délnyugati felében, a legalsó rétegben egy festékkörlésre használt kézimalom felső kövét is megtaláltuk, amelyben még ma is jól megfigyelhető a tengely kialakítása. A házhoz nyugat

Az ásatási szelvény (Fotó: Kiss Pál Múzeum)

Az előkerült leletek válogatása (Fotó: Kiss Pál Múzeum)

felé egykor nagyobb telek tartozott, ahol a gazdasági melléképületek, ólak, istálló és egy kis különálló tető alatt az égető kemence volt. Ezt valahol a közelben kell keresnünk a sok hamu és a selejtes edénytöredékek felbukkanása miatt. A házban dolgozó mester biztosan nem bajlódott túl messziről az edények és a tűzifa bepakolásával az égetések során. Reméljük hamarosan ennek a feltárására is sort keríthetünk.

A régészeti feltárással párhuzamosan a Kiss Pál Múzeumban elkezdődött a leletek mosása, restaurálása, így viszonylag hamar elkezdhetjük az értékes néprajzi és gazdaságtörténeti információkkal szolgáló anyag tudományos feldolgozását.

A hulladékgyödörben levő datált kerámiák alapján a tárgyak keletkezését 1863-1869-es évek közé tehetjük. A gödör keletkezésének dátumát erősíti meg az a tény is, hogy id. Nyúzó Gáspár és felesége 1863 tavaszán költöztek a házba, ekkor épülhetett fel az égetőkemence is. A gödörben talált legkorábbi datált darab egy 1863-ban készült díszes, ajándékba szánt, madár ábrázolásos mázas butella, hátulján az alábbi szöveggel: „1863ban készült ez a bugykos Szőr István számára igyál pajtás belőle, úgy tudod mi van benne”. A leletekből a kutatás kezdeti fázisában az állapítható meg, hogy többségük a női használatnak készült díszesebb tálasedény, amelyeken szintén találhatunk évszámokat (1866, 1867, 1868, 1869). A pálinkás butellák szá-

ma az egyéb italtartókhöz képest elég jelentős, kb. 20 darab. A hétköznapi háztartási edények (köcsög, szilke, fazék, korsó, szűrőtál) tényleges arányukhoz képest alul-reprezentáltak, míg a fedők részaránya a leletekben meglepően magas számú.

A leletanyag zöme egyszer égetett írókázott díszítményű tál, tányér, vörös, fehér és sötétbarna színekben. Öblükben virágtövek, az egész öblöt betöltő kinyílt virágtányér, vagy ágon álló madaras kompozíció. A madarábrázolás többféle, előfordul galamb-, kakas-, és pávaszerű is. Jellemzően virágos ágon ülő kecses madarakat találunk, hosszú farkkal, fejük mögött bóbitaszerűen festett virággal vagy évszámmal. Datált madaras tálakon mindig egyben festi rá a mester az évszámot, míg a virágos tányéroknál az évszámot elfelezve írókázza fel az elválasztó minta két oldalára. Újszerű díszítményként a kés-villa-kanál humoros megjelenítésére is találunk példákat a lakodalmas tányérokra, de az öblöt megosztó csíkmintákra, stilizált virágokra is. A permornamentika csíkokból, hullámvonalakból, továbbá leveles ágkombinációkból, néha köztük elhelyezett kinyílt virágtányérokba tevődik össze. A nagyobb méretű tálaknál fröcskölt, vagy földíszes darabok is előfordulnak. Igen kevés a szilke, a köcsög; ha van ornamentikájuk, az viszonylag egyszerű. A kétszer égetett, mázazott edények száma elenyésző. Ezek részben hibás égetésűek, részben kemencebontáskor, vagy a napi használatban törhettek el. Alapszínük fehér, vörös és feketésbarna, díszítményük ezekre és a zöld színre épül. Sárgával felfestett díszítmény csak a legkorábbi darabokon fordul elő.

A Nyúzói-féle ornamentika a reformkori díszítmények továbbélése mellett a madarábrázolás letisztult, évtizedekig alig változó típusával tűnik ki. A feltárt anyag a fazekasmester műhelynyitását követő tíz év dinamikus fejlődését, műhelyének megerősödését szemlélteti. Azt az időszakot, amikor már inast, segédet tudott foglalkoztatni. Közülük a jelzett időszakból név szerint csak a kunmadarasi Pap Sándor azonosítható.

Egy feliratos butella töredékei 1863-ból (Fotó: Kiss Pál Múzeum)

Az ásatási szelvény (Fotó: Kiss Pál Múzeum)

A Nyúzó-műhely új edénytípus kialakítására is kísérletet tett, ennek töredéke az a szögletes, négy apró lábón álló díszcserép, amely a lányoknak szerelmi ajándékkul készült.

A hulladékgyödörből nem csak id. Nyúzó Gáspár által készített edények darabjai kerültek elő, hanem a családja által használtak is. Így például Gömörben készített vászonzfazekak (tótfazék), melyek jellegzetessége, hogy tűzálló agyagból készültek és csak a belsejük, valamint a peremük volt mázazva.

Tiszafüreden a néprajzi adatgyűjtések szerint a fazekasok évente hétszer égettek, télen csak raktárra dolgoztak, a kiszáritott és alapdísszel ellátott edényeket tavasztól égették ki. A kemencébe általában 700 edényt raktak be. Ezek több mint fele tányér, tál volt, köztük 10–15 nagyobb méretű nagytál. Köcsögből mintegy 200, szilkéből ennek felét, 100 darabot tettek be. Egy-egy égetéskor 10–20 butella került a kemencébe boroskancsók, vagy apróbb méretű tárgyakhoz hasonlóan.

Magyarországon kevés fazekas hulladékgyödör került eddig elő hiteles régészeti feltárásból (Mezőcsát, 1991), ezért nagyon fontos a kutatásunk szakszerű dokumentálása és feldolgozása. A pontos darab és típuszám statisztikai, valamint a megjelenő mintakincs stílusfejlődésének elemzése fontos új összefüggéseket és ismereteket közvetíthet a hazai néprajzi kutatás számára. Leleteink új megvilágításba helyezik a ma is élő és népszerű tiszafüredi fazekasságot, amelynek folyamatos megújulását tapasztalhatjuk az elmúlt évtizedekben.

Dr. Füvessy Anikó – Dr. Mester Edit – Morava Szilvia Judit

A Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum / Szlovák Tájház pályázatai, fejlesztései 2020–2021

Előzmény: A Szlovák Tájház felújítását megelőző szakvélemények elkészítése.

Kiskőrös Város Önkormányzata 2020. február 20-án kérelmet nyújtott be a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeumhoz tartozó Szlovák Tájház teljes felmérésére a Teleki László Alapítványhoz a Népi Építészeti Program keretében. A TLA/NEPI2019/200849 számú kérelemben a fenntartó a műemléképület állagmegóvásához, felújításához szükséges szakvélemények elkészítéséhez kért támogatást.

A projekt teljes költsége 1. 190. 000 Ft volt, ami az igényelt és megállapított támogatás összegéből (595.000 Ft), valamint a Kiskőrös Város Önkormányzata által biztosított 50 %-os önerőből (595.000 Ft) tevődött össze.

Ebből a keretből elkészült a népi műemlék építéstörténeti dokumentációja és értékleltára, a faanyagvédelmi szakvélemény, a statikai szakvélemény, megvalósult egy szondázó falkutatás és egy építész által összeállított műemlék-felmérési dokumentáció és állagvédelmi terv.

A múzeum munkatársai 2020. december közepén elbontották a házban lévő kiállítást, minden tárgyat becsomagolva az udvaron felállított faházakban helyezték el.

A Szlovák Tájház veszélyelhárító felújítása

A fenti szakvéleményekre alapozva Kiskőrös Város Önkormányzata 2020. június 15-én újabb kérelmet nyújtott be a Népi Építészeti Programhoz. A TLA/NEP12020/301404 számú kérelem a Szlovák Tájház veszélyelhárító felújítási munkálatainak elvégzésére irányult. A nyert összeg 16. 500. 000 Ft volt, melyhez 4. 994. 788 Ft-ot, vagyis 20 % önerőt az önkormányzat biztosított, így összesen 21. 494. 788 Ft-ból újulhat meg a népi műemlék. A felújítási munkálatok mentori, építész művezetői és statikus felügyelete mellett februárban elkezdődtek, több alkalommal volt szakértői egyeztetés, közös tervezés.

A cél, az 1910-es állapotok visszaállítása volt, a legszembetűnőbb változás az 1970-es évek óta jellemző erős kék szín eltávolítása, és az arra a korra jellemző falfestés feltárása volt.

Legfontosabb munkafázis a fedélszerkezet felújítása volt. A kezeletlen, erős rovarkárt mutató, több esetben másodlagos felhasználású tartószerkezet minden elemét a héjazat alatt kellett kicserélni védőszerrel kezelt, megfelelő keresztmetszetű szarufákra. Az összes szarufa és kakasülő cseréje után a szakemberek visszaállították a vastag saralást. A lakószoba meghajlott mestergerendája és az el-tört kötőgerendák rögzítése fadugós eljárással történt, a sérült szerkezeti elemeket egyenként rögzítették a fődémre felhelyezett kiváltógerendához.

A faanyagvédelmi szakvélemény felhívta a figyelmet arra, hogy tartószerkezeten nem lehet zománcfesték, ezért az épület egészében le kellett csiszolni, védőszerrel kezelni, majd a festékrétegek feltárásakor megállapított színre lefesteni vízbázisú olajfestékkel. Szükséges volt az oromfal deszkáinak védőszeres kezelése is. Az ajtókon, ablakokon lévő zománcfestéket szintén el kellett távolítani, és az új színre átfesteni.

A roncsolásos falkutatás feltárta, hogy a századfordulón sablonnal történő festés díszítette az épületet. Mivel a teljes feltáráshoz és felújításhoz restaurátor szakember kell, ezért több szakértő együttes döntése alapján úgy határoztunk, hogy a feltárási helyeket meghagyjuk, elé plexiréteg

*A széldezzkák cseréje, a nádfedél javítása előtt
(Fotó: Rajosné Lapid Eszter)*

Új nádborítás készítése (Fotó: Filus Erika)

*Az elkészült új nádborítás
(Fotó: Filus Erika)*

kerül. Így meg tudjuk mutatni a látogatóknak az egy évszázaddal korábbi állapotokat. A lábazatról is lekerült a kék szín, egy korábbi műemlék helyreállítási tervre hagyatkozva sűrű szürke színt kapott. Lekerült a korábbi neoncsöves világítás. Mivel a századfordulón sem volt világítás a házban, ezért a világítás csak a tisztaszobában a szentsarok fölött lévő petróleumlámpába kerül. Jelenleg nincs mód arra, hogy a hátsó szoba vitrines kiállítását kicseréljük, ezért ott a tárlók saját világítása biztosítja a megfelelő fényt.

A nádborításra új réteg került, így kijebb került a csöpögővonal az eresz alatt. Ezzel megoldódott az, hogy a csapadékvíz felszivároghon a falba. Az udvar vízmentesítését a járdaszint lesüllyesztésével tudtuk megoldani, így az esővíz természetes úton távozik az udvarról.

Megvalósult a kerítés és az oromfal festése, a kemence meszelése, valamint a döngölt agyagpadló tapasztása.

A kiállítás visszarendezése, revízió

2021. június közepén befejeződött a Szlovák Tájház felújítása. Ezt követően a múzeum munkatársai visszaállították a kiállítást, amivel egyidejűleg elvégezték a tárgyak tisztítását, konzerválását, valamint a revíziót is az intézményvezető és a gyűjteménykezelő vezetésével. A revízió során számos probléma vetődött fel, me-

lyekre az Emberi Erőforrások Minisztériumától kértünk és várunk állásfoglalást. Ameddig ez nem érkezik meg, elkészítjük a revíziós jegyzőkönyvet, a selejtezési jegyzőkönyvet, illetve számos tárgy leltári számára kérünk törlési engedélyt.

*A mestergerenda vésetének átrajzolása, majd mélyítés
(Fotó: Filus Erika)*

*A mestergerenda vésete mélyítés és festés után (KUTJFA ANDRS ANNO 1839)
(Fotó: Filus Erika)*

Programok

A pandémia és a felújítás miatt 2020 decembere és 2021 nyara között zárva volt a tájházunk. Ez idő alatt elkészült a Szlovák Tájház Facebook oldala, és a múzeum kiadott egy múzeumpedagógiai fejlesztő füzetet *Cicó kalandjai a Szlovák Tájházban* címmel, ami játékos formában vezeti végig az általános iskolás látogatóinkat a kiállításon. A múzeum munkatársai új múzeumpedagógiai foglalkoztató csomagot állítottak össze, illetve elkészítettek néhány bemutató darabot a kiskőrösi viselet megismertetéséhez, pl. gyöngyös főkötő.

Mivel sokáig nem tudtunk rendezvényeket tartani, ezért csak virtuálisan csatlakoztunk az olyan online kezdeményezésekhez, mint a *Közösségek Hete, a Föld Napja, vagy a Népviselet Napja*.

2021 nyarán azonban számos program zajlott a tájházban. 2021. augusztus 9–13-ig a Kiskőrösi Szlovák Nemzetiségi Önkormányzat táborának adott otthont, ahol a résztvevő gyerekek megismerkedtek magával a házzal és annak történetével, a kiskőrösi viselettel, amit fel is ölthettek magukra, a helyi ételekkel, mint pl. a hólabda vagy egyéb káposztás ételek, amiket elkészítettek a kemencében. Lehetőségük nyílt szappant főzni, bőrizni, népi játékokat játszani és kipróbálni, kiskőrösi motívumokat színezni és tervezni. Kapcsolódó program volt a múzeum Néprajzi Látványtárának megtekintése, ahol ismét a viselet került középpontba.

A *Kiskőrösi Szüret és Szlovák Nemzetiségi Napok* keretében a Kiskőrösi Gazdakör ún. *Gasztroszínház* előadást szervezett a tájházba, ami interaktív előadás, borkóstoló és borbemutató volt csellókoncerttel kiegészülve.

Szintén a *Szüreti Napok* keretében rendeztük meg a hagyományos *Alkotóudvart*, ahol az érdeklődő gyerekek, családok agyagozhattak, nemezelhettek, szappant főzhettek, készíthettek babát és virágot csuhéból és rongyból, apró ajándéktárgyakat textilből. A gyerekeknek kis kényelmes kuckót is létrehoztunk, ahol kedvükre játszhattak, olvashattak, pihenhettek. A jelenlévőket a kemencében sült kaláccsal és kenyérlángossal, valamint házi bodzaszörppel kínáltuk.

A nyár folyamán a Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum több, mint 7000 látogatót fogadott, nagy részük a tájházat is megtekintette. Tíznel több szervezett csoportunk volt, akik célzottan a tájházba tervezték a látogatást, egy-egy esetben hólabdát is sütöttünk a számukra.

Idén is népszerű volt a ház a kiskőrösi osztályok között, 8 osztályt fogadtunk három órás tárlatvezetésre és szabadtéri, tematikus múzeumpedagógiai foglalkozásra.

A Szlovák Tájház képviseltette magát a Magyarországi Tájházak Szövetsége éves találkozásán Budaörsön, valamint a Dél-Alföldi Regionális Tájháztalálkozón Kiskunmajsán.

Dr. Filus Erika

Tartalom

Hegedűsné Majnár Márta: Beszámoló a Tájházsövetség 2021. évi szakmai munkájáról	3
Korompainé Mocsnik Marianna: Rendkívüli év, új kihívások, sok ötlet A Kelet-magyarországi tájházak élete 2021-ben	8
Kulik Melinda: A Dél-magyarországi Régió 2021. évi szakmai beszámolója	15
Vidák Tünde: Pandémia után újraéledő tájházak Áttekintés a Dél-dunántúli Régió tájházainak 2021. évi működéséről	17
Miszlai Zsolt: A Közép-dunántúli Régió 2021 évi beszámolója	22
Bihari Ádám: A Nyugat-dunántúli Régió 2021. évi beszámolója	26
Jaszmann Gabriella: Magyarországi német tájházak és kiállítóhelyek tevékenysége 2021-ben	30
Király Katalin: Beszámoló a hazai szlovák tájházakban 2020–2021-ben zajlott programokról, fejlesztésekről	34
Kicsindi Enikő: A szlovákiai magyar tájházak történései 2021-ben	38
Dr. Fűvessy Anikó – Dr. Mester Edit – Morava Szilvia Judit: Egy 19. századi fazekasműhely maradványainak a feltárása a Nyúzó Gáspár Fazekas Tájház udvarán	40
Dr. Filus Erika: A Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum / Szlovák Tájház pályázata, fejlesztései 2020–2021	46

